

Komparace daňových aspektů obchodování vybraných finančních derivátů v ČR, Polsku a na Slovensku

Lenka Gerčáková

Bakalářská práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky
Ústav financí a účetnictví
akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lenka Gerčáková**
Osobní číslo: **M14019**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Účetnictví a daně**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Komparace daňových aspektů obchodování vybraných finančních derivátů v České republice, Polsku a na Slovensku**

Zásady pro vypracování:

Úvod

Definujte cíle práce a použité metody zpracování práce.

I. Teoretická část

- Vypracujte literární rešerši zaměřenou na problematiku finančních derivátů a jejich zdaňování.

II. Praktická část

- Proveďte analýzu makroprostředí ve vztahu k finančním derivátům.
- Analyzujte aktuální právní úpravy zdaňování obchodů s vybranými finančními deriváty v rámci vybraných zemí Visegrádu a proveďte komparaci zdaňování derivátů v těchto zemích.
- Na základě předchozích analýz zhodnoťte a vyvodte aplikovatelné závěry využitelné investory a emitenty o systémech zdanění vybraných zemí.

Závěr

Rozsah bakalářské práce: cca 40 stran
Rozsah příloh:
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

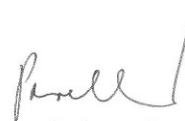
- HEMMELGARN, Thomas et al. Financial transaction taxes in the European Union. European Commission Working Paper, N. 62. 2015, 36 s. ISBN 978-92-79-54705-8. doi:10.2778/306730.
- HULL, John. Options, futures, and other derivatives. 8th ed. Boston: Prentice Hall, c2012, 841 s. ISBN 978-0-13-216494-8.
- JÍLEK, Josef. Finanční a komoditní deriváty v praxi. 2., upr. vyd. Praha: Grada, 2010, 630 s. ISBN 978-80-247-3696-9.
- MUSÍLEK, Petr. Trhy cenných papírů. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Ekopress, 2011, 520 s. ISBN 978-80-86929-70-5.
- POLÁCH, Jiří. Peněžní a kapitálové trhy. Vyd. 2., nezměn. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2008, 297 s. ISBN 978-80-7318-758-3.
- WITZANY, Jiří. Financial derivatives: valuation, hedging and risk management. Ed. 1st. Prague: Oeconomica, 2013, 372 s. ISBN 978-80-245-1980-7.

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Jana Vychytilová, Ph.D.
Ústav financí a účetnictví
Datum zadání bakalářské práce: 15. prosince 2016
Termín odevzdání bakalářské práce: 15. května 2017

Ve Zlíně dne 15. prosince 2016

doc. Ing. David Tuček, Ph.D.
děkan

prof. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové/bakalářské práce bude uložen na elektronickém nosiči v příruční knihovně Fakulty managementu a ekonomiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užit své dílo – diplomovou/bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen přípouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové/bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

1. že jsem na diplomové/bakalářské práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
2. že odevzdaná verze diplomové/bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně

Jméno a příjmení: ...LENKA...GERČÁKOVÁ

.....
podpis diplomanta

ABSTRAKT

Cílem této bakalářské práce je zpracování a objasnění problematiky zdanění finančních derivátů v České republice, Polsku a na Slovensku. V teoretické části jsou vysvětleny základní pojmy týkající se finančních derivátů, trhů a typů derivátů. Další část se zabývá účtováním a samotným zdaněním. V praktické části je proveden rozbor systémů zdanění v jednotlivých státech. Nechybí ani oblast účtování derivátů podle české legislativy včetně modelového příkladu. V závěru práce je následná komparace těchto systémů a jsou vyvozeny závěry využitelné investory a emitenty o systémech zdanění vybraných zemí.

Klíčová slova: finanční deriváty, systémy zdanění, účtování, daň, komparace

ABSTRACT

This bachelor's thesis aims to outline and elucidate the issue of financial derivatives taxation in the Czech Republic, Poland and Slovakia. The theoretical part explains the basic terminology concerning financial derivatives, markets and various types of derivatives. The following part deals with accounting and the taxation itself. In the practical part, the analysis of taxation systems in the individual states is elaborated. This part does not omit the area of accounting of the derivatives according to the Czech legislation, including a model example. The final part of the thesis offers a comparison of these systems and draws conclusions concerning the taxation systems in selected countries that can be put to use by investors and issuers.

Keywords: financial taxation systems, derivatives, accounting, tax, comparison

Poděkování, motto

Srdečné poděkování bych chtěla vyjádřit vážené paní Ing. Janě Vychytilové Ph.D., za provedené konzultace a cenné rady při vypracování této bakalářské práce, dále také za její vstřícný a laskavý přístup a v neposlední řadě i čas, který mi věnovala.

OBSAH

ÚVOD	9
CÍLE A METODY ZPRACOVÁNÍ PRÁCE	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 FINANČNÍ SYSTÉM	12
2 FINANČNÍ TRH	15
2.1 PENĚŽNÍ TRHY	17
2.2 KAPITÁLOVÉ TRHY	17
2.3 TRHY PRIMÁRNÍ A SEKUNDÁRNÍ	17
2.3.1 Trh primární	17
2.3.2 Trh sekundární	18
2.4 DRUHY FINANCOVÁNÍ	18
2.4.1 Přímé financování	18
2.4.2 Polopřímé financování	19
2.4.3 Nepřímé financování	19
3 CHARAKTERISTIKA TRHU FINANČNÍCH DERIVÁTŮ	21
3.1 VZNIK DERIVÁTŮ	21
3.1.1 Historie finančních derivátů	21
3.2 KLASIFIKACE FINANČNÍCH DERIVÁTŮ	22
3.2.1 Deriváty podle druhu rizika a podkladového instrumentu	22
3.2.2 Deriváty podle charakteru práva	23
3.2.3 Deriváty podle formy obchodování	25
3.2.4 Deriváty podle doby splatnosti.....	25
3.2.5 Deriváty podle motivu využití	25
3.3 OBCHODOVÁNÍ S FINANČNÍMI DERIVÁTY	27
3.3.1 Mimoburzovní trh (OTC).....	27
3.3.2 Český trh finančních derivátů	27
3.3.3 Slovenský trh finančních derivátů.....	28
3.3.4 Polský trh finančních derivátů	28
4 ZÁKLADNÍ POSTUPY ÚČTOVÁNÍ VYBRANÝCH FINANČNÍCH DERIVÁTŮ	30
4.1 ZÁKONNÁ ÚPRAVA	30
4.2 FORWARDY	32
4.2.1 Účtování forwardů	32
4.2.2 Úrokový forward (interest rate forward).....	33
4.2.3 Měnový forward.....	34
4.2.4 Akciový forward (equity forward)	34
4.2.5 Komoditní forward (commodity forward)	34
4.3 FUTURES	34
4.3.1 Účtování futures	35
4.3.2 Úrokový futures (interest rate futures).....	35
4.3.3 Měnový futures (currency futures).....	35
4.3.4 Akciový futures (equity futures)	35
4.3.5 Komoditní futures (commodity futures)	35

4.4	SWAPY	36
4.4.1	Účtování swapů	36
4.4.2	Úrokový swap (interest rate swap)	36
4.4.3	Měnový swap (currency swap)	37
4.4.4	Akciový swap (equity swap)	37
4.4.5	Komoditní swap (commodity swap)	37
4.5	OPCE	37
4.5.1	Účtování opcí	38
4.5.2	Úroková opce (interest rate option)	39
4.5.3	Měnová opce (currency option)	39
4.5.4	Akciová opce (equity option)	39
4.5.5	Komoditní opce (commodity option)	39
5	PROBLEMATIKA ZDANĚNÍ FINANČNÍCH DERIVÁTŮ	40
6	ZÁVĚR K TEORETICKÉ ČÁSTI	41
II	PRAKTICKÁ ČÁST	42
7	ANALÝZA MAKROPROSTŘEDÍ SE ZAMĚŘENÍM NA ČESKOU REPUBLICU, SLOVENSKO A POLSKO	43
7.1	ČESKÁ REPUBLIKA	43
7.2	SLOVENSKÁ REPUBLIKA	45
7.3	POLSKO	46
7.4	VISEGRÁDSKÁ SKUPINA	47
8	ANALÝZA SOUČASNÝCH SYSTÉMŮ ZDANĚNÍ FINANČNÍCH DERIVÁTŮ VE VYBRANÝCH ZEMÍCH	49
8.1	ANALÝZA SOUČASNÉHO SYSTÉMU ZDANĚNÍ FINANČNÍCH DERIVÁTŮ V ČR	49
8.1.1	Zdanění derivátů v ČR	49
8.1.2	Účtování derivátů podle české legislativy	52
8.1.3	Mezinárodní úprava	55
8.1.4	Modelový příklad	56
8.2	ANALÝZA SOUČASNÉHO SYSTÉMU ZDANĚNÍ FINANČNÍCH DERIVÁTŮ NA SLOVENSKU	58
8.2.1	Zdanění derivátů na Slovensku	59
8.2.2	Účtování derivátů na území Slovenské republiky	62
8.3	ANALÝZA SOUČASNÉHO SYSTÉMU ZDANĚNÍ FINANČNÍCH DERIVÁTŮ V POLSKU	63
8.3.1	Zdanění derivátů v Polsku	63
9	APLIKOVATELNÉ ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ VYUŽITELNÉ INVESTORY A EMITENTY O SYSTÉMECH ZDANĚNÍ VYBRANÝCH ZEMÍ	68
	ZÁVĚR	71
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	72
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	77
	SEZNAM OBRÁZKŮ	78
	SEZNAM TABULEK	79

ÚVOD

S problematikou, týkající se zdanění, se lze střetnout prakticky denně na každém kroku. S problematikou zdanění vybraných finančních derivátů už nikoliv.

Na základě této skutečnosti bylo zvoleno jako téma této bakalářské práce komparace daňových aspektů obchodování vybraných finančních derivátů v České republice, Polsku a na Slovensku. Hlavním cílem práce je porovnání rozdílů v systémech zdanění ve vybraných státech. Jednotlivé daňové systémy jsou porovnávány. Následně jsou vyhodnocovány výhody a nevýhody pro daňové poplatníky. Práce si klade za cíl analyzování úpravy zdanění finančních derivátů především v České republice.

Nedílnou součástí práce je teoretická část, která se zaměřuje na poskytnutí dostatečného množství informací, vztahující se k finančním derivátům. Zaobírá se objasněním základních pojmů, které souvisí s deriváty, popisu finančního systému, charakteristikou trhu finančních derivátů včetně jejího obchodování. Nechybí ani účtování pevných termínových kontraktů a opčních kontraktů a následného zdanění.

Následující část práce zahrnuje podrobnou analýzu systémů zdanění jednotlivých států, především jde o analýzu legislativních dokumentů. Mezi hlavní dokumenty patří zákon o dani z příjmů. Způsob a úprava účtování tvoří krok, který předchází samotnému zdanění finančních derivátů. Součástí tohoto úseku představuje i modelový příklad, na kterém je znázorněn postup účtování a v neposlední řadě i zdanění, to vše v podmínkách české legislativy.

V závěru analytické části lze nalézt komparaci systémů zdanění vybraných států, které jsou součástí Visegrádské skupiny, především vyvoditelné závěry a doporučení. Hlavní záměrem je porovnat výhodnost pro jednotlivé země podle různých kritérií.

CÍLE A METODY ZPRACOVÁNÍ PRÁCE

Cílem této bakalářské práce je srovnání systémů zdanění týkající se finančních derivátů v České republice, Polsku a na Slovensku. Při aktuálně platné legislativě na základě dostupných údajů budou analyzovány a srovnávány systémy zdanění vybraných finančních derivátů jak u fyzických osob, tak u právnických. Následně bude posuzováno, ve které zemi je nejvhodnější obchodovat s finančními deriváty.

Metody zpracování práce

Základní metodou, která bude použita, při zpracování bakalářské práce, je metoda indukce. Jejím prostřednictvím jsou stanoveny závěry pro osoby, které obchodují s vybranými finančními deriváty, to vše na základě všeobecně známých teoretických poznatků, které jsou získatelné z platné a aktuální legislativy a literatury. Tato metoda je aplikovaná kvalitativním výzkumem, který je vykonán analýzou právních předpisů. Z toho získané poznatky jsou aplikované v modelové situaci. Ta slouží k napodobení reálné situace, ať už u fyzické, tak i u právnické osoby. Analýza právních předpisů, zejména zákon o dani z příjmů, je prováděna ve vybraných státech, kterými jsou Česká republika, Slovenská republika a Polsko. Všechny tyto státy jsou součástí Visegrádské skupiny. Přestože jsou země od sebe vzdálené pouze přes hranice, rozdíly mezi jednotlivými státy v systému zdanění jsou. Z toho vyplývá, že je nutné tyto rozdíly pozorovat a následně je mezi sebou komparovat. Při porovnávání dochází k závěrům a následným doporučením, kam má potencionální či už stálá osoba, která obchoduje s finančními deriváty, obchodovat.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 FINANČNÍ SYSTÉM

Před řešením problematiky finančního trhu, je vhodné se zaměřit na samotný význam celého finančního systému, jehož nedílnou součástí je také finanční trh, který představuje velmi komplikovaný mechanismus zabezpečující celou řadu vzájemně souvisejících funkcí v rámci příslušné ekonomiky, přičemž:

- Díky němuž (resp. prostřednictvím v jeho rámci působících finančních trhů) se přesouvají peněžní prostředky k těm, kteří je potřebují a chtějí je mít. Z toho vyplývá, že je souhrnem jak všech dílčích segmentů finančního trhu, tak i všech na nich obchodovaných finančních investičních nástrojů (instrumentů) a rovněž všech ekonomických subjektů, které při respektování platných zákonů a na ně navazujících podzákoných norem tyto investiční finanční instrumenty obchodují, nebo poskytováním celé řady různých investičních služeb fungování finančních trhů napomáhají. Prostřednictvím zde probíhajícímu obchodování dochází k tomu, že peníze od těch, kdo je aktuálně nepotřebují (investoři), jsou směňovány za různé druhy nároků, představovaných rozličnými finančními investičními instrumenty. To umožňuje soustředování dočasně volných peněžních prostředků a jejich následné alokování, jakož i pružné přelévání za účelem přeměny úspor v investice. Určuje se tím rovněž, jak velké množství peněžních prostředků je v současné době k dispozici pro platby za zboží, služby či výrobní faktory a zároveň se tím determinuje „cena úvěru“.
- Nejen že přeměňuje peněžní prostředky ve finanční investiční nástroje (a jejich následné zpětné výměny za peněžní hotovost), vykonává i celou škálu dalších funkcí. (Rejnuš, 2016, s. 24)

Finanční systém je považován za mechanismus, prostřednictvím něhož se zápůjční kapitál přesouvá od těch, kteří jej aktuálně nepotřebují (spoří) k těm, kteří jej chtějí a mají možnost investovat (zejména použít na reálné investice, které zajistí svou reprodukční schopností jejich návratnost). Je to soubor trhů, institucí, zákonů, regulací a různých technik, pomocí kterých jsou uskutečňovány různé finanční transakce. Realizují se hotovostní a bezhotovostní úhrady, ale jsou také obchodovány dluhopisy, akcie a jiné cenné papíry, řídicí se úrokovými sazbami, jednoduše všechno, co souvisí s celosvětovým poskytováním finančních služeb. (Polách, 2008, 1. část, s. 5)

Jednotlivé druhy funkcí zabezpečovaných finančním systémem je možné charakterizovat takto:

- **Depozitní funkce** - Dalo by se říct, že se jedná o možnost ukládání úspor formou bankovních vkladů. V tom širším pohledu pak o všeobecnou možnost uskutečňovat finanční investice, neboli získat finanční kapitál za peníze. Tím dochází ke shromažďování finančních prostředků potřebných především pro investiční, ale i ostatní výdaje státu, firem i domácností.
- **Kreditní funkce** - Ekonomické subjekty (domácnosti, firmy i stát) mají možnost získávat potřebné volné peněžní prostředky. Tím dochází ke zvyšování spotřebních výdajů domácností (což se příznivě odráží ve zvyšování poptávky po zboží a službách) a zároveň se tím urychluje realizace investic prováděných podnikatelskými subjekty resp. státem, což má nepochybně za následek podporování ekonomického růstu.
- **Funkce uchování hodnoty (bohatství)** - Ekonomické subjekty si mohou svoji kupní sílu (resp. minimalizování důsledků inflace) uchovávat pomocí finančních investičních instrumentů.
- **Funkce likvidity** - Jde o získání peněžní hotovosti pomocí možné přeměny jednotlivých druhů finančních nástrojů. Je obecně známo, že hotové peníze, oproti většině finančních (investičních) instrumentů, sice přinášejí skoro nulovou výnosnost, na druhé straně jsou však nejvíce likvidnější.
- **Platební funkce** - Díky této funkci lze provádět prostřednictvím vytvořených mechanismů (nejčastěji pomocí platebních systémů obchodních bank) všechny druhy plateb. Tyto platby se obecně považují za právně prokazatelné a zároveň i transparentní.
- **Funkce ochrany proti riziku** - Hlavně jde o funkci, která zajišťuje ochranu jednotlivých ekonomických subjektů proti různým druhům rizika pomocí pojistných smluv. Finanční systém však dále umožňuje ekonomickým subjektům taktéž vytváření diverzifikovaných majetkových portfolií rozkládajících rizika případných poklesů cen jejich jednotlivých aktiv.
- **Funkce politická** - Je to funkce státu, která pomocí fiskální politiky vlády a monetární politiky centrální banky účelově zasahuje do fungování finančního systému. Následně však ovlivňuje celý ekonomický systém za účelem prosazování svých cílů.

Z těchto uvedených funkcí je zřejmé, že základními funkcemi, které finanční trh v rámci finančního systému zabezpečuje, jsou zejména funkce depozitní a kreditní. Všechny funkce finančního systému působí společně a navzájem se podmiňují. Je evidentní, že pokud by v rámci finančního systému dobře nefungoval finanční trh, nemohl by tak finanční systém dobře zabezpečovat ani ostatní funkce. (Rejnuš, 2016, s. 25)

Stejné členění funkcí finančního systému má ve své knize i Polách. (Polách, 2008, 1. část, s. 7)

Zato podle autorky Chovancové existuje ještě jedna funkce finančního systému a to **funkce selektivní**. Tato funkce říká, že finanční trh funguje tak, aby zajistil rovnováhu úspor a reálných investic. Podporuje zejména rozvoj perspektivních a životaschopných podnikatelských subjektů a naopak urychluje zánik neperspektivních podnikatelských subjektů. (Chovancová, 2016, s. 20)

2 FINANČNÍ TRH

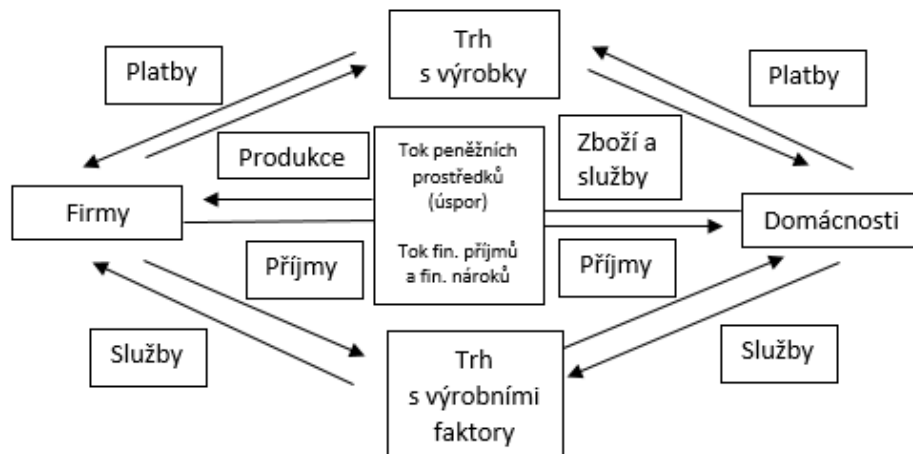
Finanční trh lze rozčlenit z různých úhlů. Vychází se nejvíce z vlastností jednotlivých druhů finančních investičních instrumentů, které se na jeho jednotlivých dílčích segmentech obchodují. (Rejnuš, 2016, s. 43)

Finanční trh je místo, kde se setkává nabídka volných finančních prostředků v podobě úspor různých ekonomických subjektů a poptávka různých ekonomických subjektů po těchto prostředcích, které se používají k investování. Jinak řečeno, pomocí finančního trhu se přemísťují prostředky od těch, kteří jich mají přebytek a momentálně je nepotřebují, k těm, kteří spotřebují více, než jsou jejich příjmy, a nevyhnutně tyto prostředky potřebují. Hlavním úkolem finančního trhu je tedy přesouvat finanční prostředky od subjektů, kteří jich mají přebytek, k subjektům s jejich deficitem. Dá se říct, že finanční trhy jsou kanály, pomocí kterých vzniká soulad mezi úsporami a investicemi. Dnes už se nejedná pouze o národní, ale i o mezinárodní dimenzi. Zrcadlem ekonomiky je dobrý a efektivně fungující finanční trh. (Chovancová, 2016, s. 17)

Trhy lze obecně rozdělit na tři základní typy:

- Trh výrobních faktorů
- Trh s výrobky
- Trh finanční

Vazby mezi příslušnými trhy v ekonomice znázorňuje obr. 1, ze kterého je rozpoznatelný tok zboží, služeb a pohyb peněžních prostředků. Finanční trhy umožňují tok úspor k těm subjektům ekonomiky, které mají nedostatek potřebných finančních prostředků. Tím lze finanční trhy považovat za jádro finančního systému, protože determinuje cenu úvěru, tj. úrokové sazby a ceny cenných papírů a tím ovlivňují spořivost v ekonomice. V konečné fázi to má dopad na objem disponibilních zdrojů v ekonomice celkem. (Polách, 2008, 1. část, s. 9)

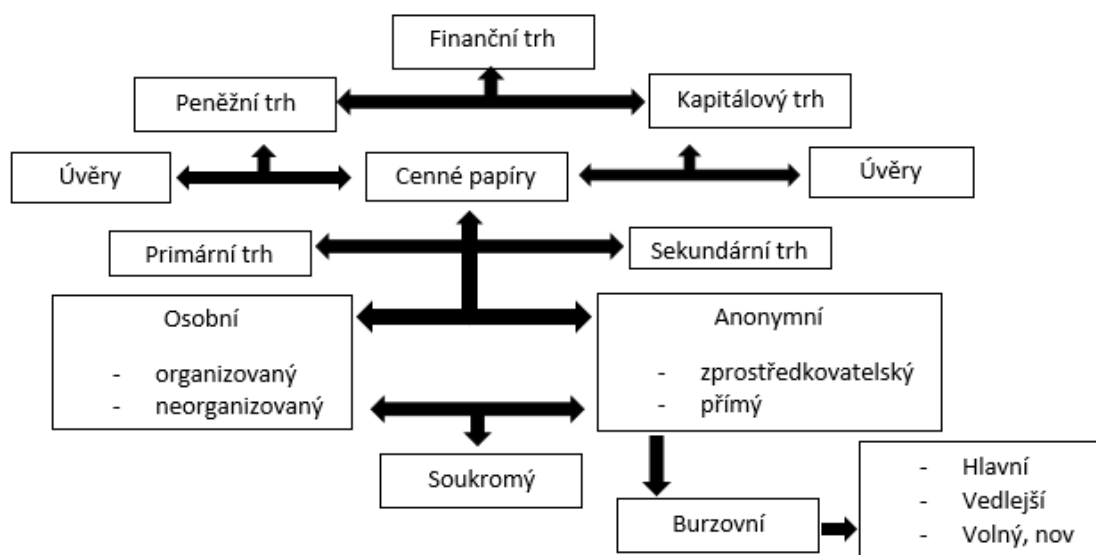

Obrázek 1 Typy trhů v ekonomickém systému

Zdroj: (Polách, 2008, 1. část, s. 11)

Finanční trhy jsou nedílnou součástí celého finančního systému, jelikož jejich hlavním úkolem v každé ekonomice je zajistit transformaci úspor do investic. Z předchozího obrázku vyplývá, že tyto trhy doplňují soustavu jednotlivých trhů v celém ekonomickém systému. (Polách, 2008, 1. část, s. 11)

Z obr. 2 je evidentní, že v rámci finančního trhu se zejména jedná o trh peněžní a trh kapitálový. Tyto trhy lze dále rozdělit jednoduše na úvěry a cenné papíry peněžního trhu a úvěry a cenné papíry kapitálového trhu. (Polách, 2008, 1. část, s. 13)

Obrázek 2 Členění finančního trhu

Zdroj: (Polách, 2008, 1. část, s. 16)

Co se týká Rejnuše (Rejnuš, 2016, s. 43), ten finanční trh rozděluje nejen na peněžní a kapitálový, ale také sem řadí i specifické trhy s cizími měnami a trhy drahých kovů. Následně peněžní trh člení na trh krátkodobých úvěrů a trh krátkodobých cenných papírů a kapitálový trh na trh dlouhodobých cenných papírů a trh dlouhodobých úvěrů. Dohromady trh krátkodobých a trh dlouhodobých cenných papírů označuje jako „trh cenných papírů“ jako takový.

2.1 Peněžní trhy

Jsou to trhy s finančními nástroji, které mají splatnost do 1 roku (krátkodobé). Je tedy jasné, že se zde střetávají subjekty, které mají svých přechodných prostředků nadbytek, s těmi subjekty, kteří momentálně těchto prostředků mají nedostatek. (Polách, 2008, 1. část, s. 11)

Nástroje mají charakteristické vlastnosti, zejména se jedná o malé riziko, nízký výnos a co se týká cenných papírů, tak jejich poměrně vysokou likviditou. Krátkodobé cenné papíry jsou pro nás bezpečnější investicí než dlouhodobé cenné papíry, jelikož méně podléhají cenovým fluktuacím, zato ty dlouhodobé mnohem více. (Rejnuš, 2016, s. 44)

2.2 Kapitálové trhy

Jsou to trhy s finančními nástroji se splatností delší než 1 rok (dlouhodobé). Od peněžních trhů se liší tím, že tyto trhy jsou určeny k financování dlouhodobých investic, a to podniků, vlád i domácností. (Polách, 2008, 1. část, s. 12)

Vzhledem k jejich dlouhodobějšímu charakteru je lze považovat za rizikovější, na druhé straně čím vyšší riziko, tím vyšší výnosy. Riziko každé investice stoupá jak s dobou její životnosti, tak i s velikostí peněžní částky, kterou do ní investor vložil. (Rejnuš, 2016, s. 45)

2.3 Trhy primární a sekundární

K lepšímu pochopení předchozího obrázku je nutné znát pojmy primární a sekundární trh.

2.3.1 Trh primární

O trhu primárním se mluví tehdy, jestliže se nová emise cenných papírů poprvé dostává na trh. Emitent má vše pod kontrolou, peněžní prostředky se přesunou od investora k vypůjčovateli. (Polách, 2008, 1. část, s. 16)

2.3.2 Trh sekundární

Jedná se o trh, na kterém se prodávají již dříve do oběhu uvedené (emitované) cenné papíry. Funkce tohoto trhu spočívá ve stanovování jejich tržních cen a v zajišťování jejich likvidity. (Rejnuš, 2016, s. 48)

Mezi investory a dlužníky už není vazba. V případě, že se změní majitel takového cenného papíru, převádí se peněžní prostředky pouze mezi investory. (Polách, 2008, 1. část, s. 16)

2.4 Druhy financování

Existuje mnoho druhů finančních investičních instrumentů, stejně tak existují i různé způsoby prováděných obchodů s těmito instrumenty. Ve finančním odvětví lze rozlišit celkem tři možné způsoby financování, a to:

- Přímé financování
- Polopřímé financování
- Nepřímé financování (Rejnuš, 2016, s. 33)

2.4.1 Přímé financování

Přímé financování je charakteristické tím, že dlužníci získávají prostředky přímo od věřitelů, zejména tím, že prodávají svoje cenné papíry, které představují pohledávku na dlužníkův budoucí příjem či aktiva (závazek). Přímé financování je nejjednodušší způsob financování, tedy jakási metoda pro provádění finanční transakcí. Tato metoda má však i mnohé nevýhody, například dlužník i věřitel se musí o tuto transakci zajímat v ten samý čas a při stejném množství peněz. Věřitel však nemusí být ochotný tento cenný papír s uvedenými podmínkami přijat. Věřitel i dlužník si o partnerovi získává informace, za které musí vynaložit nemalé prostředky, tedy při přímém financování vznikají vysoké transakční a informační náklady. Tyto náklady jsou častým problémem zejména pro individuální účastníky trhu. Vztah věřitelů a dlužníků znázorňuje obr. 3. (Chovancová, 2016, s. 18)

Podle Rejnuše (Rejnuš, 2016, s.33) je pro přímé financování typické, že ekonomické subjekty, kteří chtějí peníze, je získávají od spotřebitelů tak, že jim prodávají své vlastní „investiční nástroje“. Jde zejména o půjčku od přítele, nebo nákup obligací či akcií přímo od společnosti, která tyto akcie emitovala. Jde o tzv. primární cenné papíry, jelikož jdou přímo od vystavitelů.

Obrázek 3 Přímé financování

Zdroj: (Polách, 2008, 1. část, s. 14)

2.4.2 Polopřímé financování

Tento způsob financování představuje kombinaci financování přímého a nepřímého, kdy se účastníci trhu (investoři a vypůjčovatelé) setkávají za přispění tzv. prostředníků. Mezi tyto prostředníky patří brokerské firmy, které buď pouze poskytnou informace o možných nákupech a prodeích příslušných cenných papírů, nebo jim tyto jejich obchody i zprostředkovat, a to tak, že kontaktují potenciálního kupce i prodejce. Dále se může jednat o tzv. dealerské společnosti, které mohou samy obchodovat na vlastní účet (nakoupí a následně rozprodají části větších emisí cenných papírů formou menších, které se lépe prodají). (Rejnuš, 2016, s. 33)

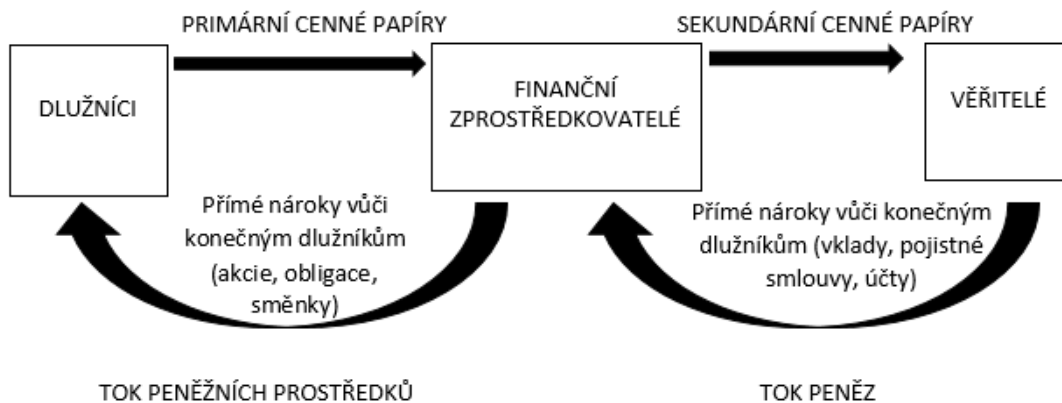
Co se týká informačních nákladů, tak při polopřímém financování jsou informační náklady nižší. Tento způsob financování má i svá omezení. Musí se shodovat přání a potřeby obou zúčastněných stran. Konečný věřitel musí být ochotný přijmout riziko a podmínky uvedené v cenných papírech. (Chovancová, 2016, s. 19)

2.4.3 Nepřímé financování

Toto financování je charakteristické poskytováním mnohem náročnějších a dokonalejších služeb. Tyto služby poskytují různé instituce finančního zprostředkování (především obchodní banky) jak investorům, tak i zájemcům o peníze. Jedná se o instituce, které prodávají svým klientům své vlastní, tzv. „sekundární cenné papíry“ a zároveň přijímají „primární cenné papíry“ tzv. konečných zájemců o peníze. Existuje celá škála těchto sekundárních cenných papírů, které jsou charakteristické poměrně nízkou mírou rizika případné insolvence jejich emitentů. Ve vyspělých zemích bývají do jisté míry i regulovány státem (jedná se většinou o bankovní dluhopisy, případně o dluhopisy emitované jinými finančními institucemi). Většina sekundárních cenných papírů, pokud jsou přístupna širší veřejnosti, bývá emitována v poměrně nízkých nominálních hodnotách, přičemž vzhledem

k jejich většinou rozsáhlým emisím se vyznačuje poměrně vysokou likviditou. Kromě toho velké zprostředkovatelské finanční instituce poskytují svým klientům také značný komfort, čímž jim umožňují ukládat a zúročit i drobné krátkodobé vklady. (Rejnuš, 2016, s. 33)

Nepřímé financování je podle (Polách, 2008, 1. část, s. 15) vzájemný vztah mezi věřitelem a dlužníkem, kde vystupuje tzv. anonymní zprostředkovatel, který si půjčuje od těch, co spoří a poté půjčuje tyto prostředky těm, kteří je potřebují. Část současného finančního systému je založena právě na tomto principu. Tento vztah zachycuje obr. 4.

Obrázek 4 Nepřímé financování

Zdroj: (Polách, 2008, 1. část, s. 15)

Ovšem tito finanční zprostředkovatelé dělají tuto činnost samozřejmě za účelem dosažení zisku. Ten získávají tím, že si z poskytnutých úvěrů účtují vyšší úrok, než který platí z vkladů, jež získali od svých vkladatelů. Tím napomáhají mnoha drobným spořitelům, kterým v podstatě ze získaného úroku část přenechávají. Dále umožňují poskytování půjček drobným zájemcům, kteří by je jinak nemohli dostat. (Rejnuš, 2016, s. 34)

3 CHARAKTERISTIKA TRHU FINANČNÍCH DERIVÁTŮ

Nejen různé typy finančních derivátů, ale i způsoby jejich používání při tvorbě strategií finančního investování jsou součástí nejvíce se vyvíjeným finančním inovacím. (Chovancová, 2016, s. 46)

3.1 Vznik derivátů

Veškeré podnikání ať už finančních institucí, nefinančních podniků či jednotlivců se realizuje v podmínkách nejistoty. Dosahování očekávaných výsledků snižuje existence proměnlivých úrokových sazeb, dále měnové kursy a akciové kursy. Ti účastníci finančních trhů, kteří jsou vůči riziku averzní, hledají možnosti, jak minimalizovat tato investiční rizika. Oproti tomu existují osoby, které naopak vyhledávají rizika a snaží se spekulovat na pohyb různých finančních veličin. Výbornými instrumenty, které dávají možnost řídit odpovídající úroveň rizikového profilu investorů a finančních institucí, jsou finanční deriváty. (Musílek, 2011, s. 79)

3.1.1 Historie finančních derivátů

Období, ve kterém vznikaly burzy, se pojí s historií derivátů. První burzy se datují ke 12. a 13. století. Říká se, že jako první vznikly burzy s cennými papíry a až v 17. století se zbožím. Do té doby tomu bránila existence technických problémů spojená s rychlostí přepravy velkého množství zboží. V tomto případě jde ale o burzovní trh, tedy formu trhu, který je organizovaný. Proto obchody s cennými papíry se tu objevily dříve než se zbožím, ale zase to neznamená, že tyto obchody se zbožím se mimo burzy nekonaly. Nebyla jim kladena taková pozornost, aby je bylo možné legalizovat na úroveň organizovaného trhu. (Chovancová, 2016, s. 47)

Počátky derivátových obchodů, které vznikaly na komoditních trzích, se datují již ke 12. století v Itálii a Holandsku. Velmi populárním instrumentem byly lettres de faire. Ty zajišťovaly dodání zboží do budoucna. Jak šel čas, centrum těchto jednoduchých derivátových komoditních obchodů se přemístil do samotného Londýna. Ve druhé polovině 19. století došlo k velkému používání komoditních derivátů, zejména v Chicagu (Chicago Board of Trade) a v New Yorku (New York Produce Exchange a New York Coffee Exchange). Obchodovalo se zde se standardizovanými komoditními deriváty, které dávaly možnost oběma stranám (producentům i odběratelům) řídit rizika, zejména proměnlivé ceny

komodit. Zároveň vznikly clearingové domy. Ty zajišťovaly oběma stranám splnění uzavřených obchodů. (Musílek, 2011, s. 79)

3.2 Klasifikace finančních derivátů

Rozčlenění finančních derivátů je poměrně složité. Jednak ekonomická, právní i účetní podstata, popř. daňové vymezení derivátů není úplně v souladu, jednak z nemalé kreativity těchto instrumentů. Ty zajišťují stále nové typy derivátů a jejich společné propojení. Rozdělení derivátů je problémem teoretickým i praktickým. Účetnictví pracuje s určitým členěním, z hlediska regulačního či daňového se může jednat i o jiný význam. Přesné začlenění derivátů není možné, proto je dobré, když se podmínky pro různé druhy derivátů navzájem moc neliší.

Deriváty je možné členit podle různých hledisek, ale za základní lze považovat tyto:

- Druh rizika, na které je derivát vázán
- Podle charakteru práva
- Forma obchodování
- Doba splatnosti kontraktu
- Účel využití derivátů (Dvořák, 2006, s. 33-34)

3.2.1 Deriváty podle druhu rizika a podkladového instrumentu

Tyto deriváty dělíme do tří skupin:

- Deriváty na tržní rizika – Ty jsou sestaveny tak, že jejich prostřednictvím dojde k zajištění proti tržním rizikům (resp. spekulace na ně). Tržní neboli cenové riziko je možné dále dekomponovat, a to zejména podle druhu instrumentu, na které je cena vázána. Podle toho lze i dále členit deriváty na:
 - Úrokové, kde v základě leží úrokový instrument. Cenu tohoto instrumentu bezprostředně ovlivňuje vývoj tržních úrokových sazeb.
 - Měnové, u kterého mají instrument, ze kterého vyplývají pozice v různých měnách.
 - Akciové, kde v základě ležícím instrumentem je akciový instrument.
 - Komoditní, kde v základě leží komoditní instrument.
- Deriváty na úvěrové riziko – U těchto se lze zajistit proti úvěrovému riziku (resp. spekulaci na ně) takovým způsobem, že plnění, které z nich plyne, je vázáno

na změny v bonitě (úvěrovém ratingu) určitého subjektu či instrumentu. Od derivátů na tržní rizika se liší tím, že plnění je odvozováno od dané právní či jinak přesně definované skutečnosti. U derivátů na tržní rizika je plnění odvozeno výhradně od vývoje ceny podkladového instrumentu.

- Deriváty na jiná rizika – Tyto deriváty jsou sestaveny i na jiné druhy rizik, příkladem lze uvést deriváty na počasí. U tohoto specifického derivátu se plnění rozhoduje od toho, jaký je vývoj počasí (teplota, množství srážek) ve vztahu k jejich pevně stanovené hodnotě, která je sjednaná v kontraktu. (Dvořák, 2006, s. 34-35)

3.2.2 Deriváty podle charakteru práva

Oběma stranám (kupujícímu a prodávajícímu), které si sjednají derivát, vznikají práva a povinnosti. Jejich postavení se v tomto kontraktu člení na dva druhy derivátových kontraktů a to:

1. Pevné neboli nepodmíněné termínové kontrakty – Ty jsou charakteristické tím, že obě strany mají zároveň právo i povinnost sjednaný obchod splnit, tudíž z toho vyplývá, že mají stejné postavení. (Dvořák, 2006, s. 37)

Objevují se ve třech podobách:

- Forwardové kontrakty – Jednoduše se domluví okamžik realizace, realizační cena a také objem podkladového instrumentu k dodání. Jsou sjednávány na mimoburzovních trzích (over-the-counter, OTC), burzovně však nikoliv. (Polách, 2008, s. 83)
- Futures kontrakty – Hodně podobné s forwardy. Liší se především tím, že futures je burzovní derivát. Chybí zde přítomnost kreditního rizika, protože zisky vyplácí samotná burza. Jsou vysoce likvidní, tedy i přínosné. (Polách, 2008, s. 84)
- Swapové kontrakty – Existuje celá škála podobných modifikací. Smluvně sjednaná směna předem daného cash flow mezi dvěma nebo i více subjekty v předem daných termínech v budoucnu se nazývá swap. Zejména jde o mimoburzovní kontrakty, ale lze je i nalézt jako standardizované kontrakty obchodované na burzách. (Dvořák, 2006, s. 37)

Podle Polácha existuje několik druhů swapů. Zejména se jedná o úrokový, měnový, devizový a kreditní swap. Neznamena to však, že jiné neexistují.

Právě naopak, ještě existují různé další druhy a variace. (Polách, 2008, 2. část, s. 86)

2. Podmíněné neboli opční kontrakty – Jsou to kontrakty, kde osoba, která je zakoupí, získává právo a na straně druhé ji ale nevzniká povinnost na uskutečnění určitého obchodu v budoucnosti za předem pevně sjednaných podmínek. Jestliže ale kupující požádá prodávajícího o provedení sjednaného obchodu, musí tak prodávající učinit (povinnost). (Polách, 2008, 2. část, s. 87-88)

Opční kontrakty existují v následujících formách:

- Kupní a prodejní opce – Můžeme je najít jako standardizované burzovní kontrakty nebo také i jako mimoburzovní. (Dvořák, 2006, s. 37)
Kupní opce poskytují majiteli právo koupit podkladové aktivum za pevně stanovenou cenu a v pevně dohodnutém termínu. Zato prodejní opce je osobní právo prodat podkladové aktivum za sjednanou realizační cenu a v pevně stanovené době. (Polách, 2008, 2. část, s. 90-91)
- Exotické opce – Patří sem celá řada různých opčních instrumentů. K jejich velké různorodosti je téměř nemožné je pozitivně vymežit. Všechny opce, které nejsou výše uvedenými kupními či prodejními opcemi nebo jejich kombinacemi, se nazývají exotické opce.
- Opční listy – Jedná se o speciální typ cenných papírů, které mají na sobě vázané určité opční právo.
- Cap, floor – Jsou to instrumenty, kde při jejich zakoupení se kupující stává majitelem a následně má nárok na plnění ve formě úrokového rozdílu, ale pouze za podmínky, že tržní úrokové sazby vzrostou nad (resp. poklesnou pod) pevně sjednanou sazbu.
- Collar – Jedná se o kombinaci cap a floor. Majitel tedy dostává plnění při růstu úrokových sazeb nad stanovenou hranici, ale na druhé straně jestliže dojde k poklesu úrokových sazeb pod určenou mez, tak naopak on poskytuje plnění. (Dvořák, 2006, s. 37)

Rozdíly mezi oběma typy kontraktů, které jsou významné:

- U pevných kontraktů mají obě strany stejné úvěrové riziko, které plyne z neschopnosti protistrany ke splnění sjednaného kontraktu. Vysoké nároky na bonitu jak kupujícího, tak i prodávajícího jsou toho důsledkem. Co se týká opčních kontraktů, zde nese prodávající úvěrové riziko protistrany (pokud dostane

zaplacenou opční prémie). Využití tedy opčních kontraktů na straně kupujících je možné i pro subjekty, které mají nižší bonitu.

- Při sjednávání pevných kontraktů se stejným postavením subjektů, je hodnota pevného kontraktu nulová. Na počátku s nimi není žádná platba z tohoto titulu potřebná. (Dvořák, 2006, s. 38)

3.2.3 Deriváty podle formy obchodování

Deriváty mohou být obchodovány buď na burze či mimo ni a potom se rozlišují:

- Burzovní deriváty – Typickým znakem je vysoký stupeň standardizace a jistota provedení obchodu clearingovým domem.
- Mimoburzovní deriváty – Tvorba při požádání zúčastněných smluvních stran, provedení není zajištěno vypořádacím centrem a mají nižší likviditu. (Musílek, 2011, s. 81)

3.2.4 Deriváty podle doby splatnosti

Při členění derivátů z hlediska doby splatnosti je nutné přímo vymežit, zda se jedná o:

- Splatnost derivátového kontraktu – Jedná se o dobu do určitého termínu, která je v budoucnosti. V tomto termínu dojde k vypořádání sjednaného obchodu, popř. jeho poslední části. Nejčastěji k tomuto principu dochází u mimoburzovních kontraktů.
- Splatnost v základě ležícího bazického instrumentu (někdy „podkladový instrument“) – Používá se jako kritérium pro členění úrokových derivátových kontraktů (u akciových instrumentů není stanovena splatnost, u měnových instrumentů jde o směnu dvou měn, takže ani zde nelze hovořit o splatnosti). Splatnost bazického úrokového instrumentu je důležitý zejména z hlediska využití úrokových derivátů. Plyne z něj, jakou úrokovou sazbu (krátkodobou vs. dlouhodobou) má daný derivát.

U úrokových derivátů se tyto splatnosti v určité míře propojují. Úroková míra, daná pro určitý derivát, se u mimoburzovních derivátů odráží od splatnosti kontraktu. Naopak je tomu u burzovních kontraktů, zde se odráží od splatnosti bazického instrumentu. (Dvořák, 2006, s. 39)

3.2.5 Deriváty podle motivu využití

Existují tři druhy důvodů, kvůli čemu jsou finanční deriváty používány v praxi:

- **Spekulace** – Jedná se o nejjednodušší důvod. Na termínovém trhu dojde k otevření určité pozice. Spekulant si sjednává termínový obchod za účelem dosažení zisku, který získá prostřednictvím výhodného cenového vývoje. (Dvořák, 2008, s. 39)
Podle Rejnuše důležitou úlohu hrají spekulanti. Ti nakupují pro ně výhodné (tzv. podhodnocené) instrumenty a poté je se ziskem prodávají (tzv. nadhodnocené). U spekulací je důležité očekávání, jak se budou vyvíjet tržní ceny obchodovaných investičních instrumentů. Jedná se o celkem rizikové operace. (Rejnuš, 2016, s. 51)
- **Zajištění (hedging)** – Spočívá v tom, že se lze zajistit například proti růstu či poklesu ceny (podkladového instrumentu) nějakého výrobku či komodity. Může dojít k tomu, že obě strany vstupují do kontraktu za účelem zajištění. Oba se zajistí, ale každý samozřejmě proti opačnému vývoji. (Polách, 2008, 2. část, s. 81)
Rejnuš tvrdí, že je opět důležité očekávání, jak se v budoucnu budou vyvíjet tržní ceny obchodovaných investičních instrumentů. Subjekty mají možnost se zajistit proti vývoji, který pro nás není příznivý. (Rejnuš, 2016, s. 52)
- **Arbitráž** – Nemá zde nic společného s mimosoudním řízením. Využívají se zde pouze rozdíly mezi cenami stejného zboží na různých trzích. V tomto případě jde přesně o časovou arbitráž, kdy dojde k získání bezrizikového zisku prostřednictvím možných rozdílů na spotovém a termínovém trhu. (Polách, 2008, 2. část, s. 81)
Pro operace, typické pro arbitráž, jsou důležité cenové rozdíly, stejná doba a různá místa. V porovnání arbitráže se spekulacemi jsou spekulace více rizikové. (Rejnuš, 2016, s. 52)
Obchodníci na finančních trzích se dělí do dvou skupin: na ty co trhy tvoří a na ty, co je používají. Ti, co trhy tvoří, nakupují a prodávají instrumenty, aby z rozdílu mezi nákupní a prodejní cenou získali zisk. Jsou důležití pro ziskovost a stabilitu trhu. Na druhé straně stojí ti, co trhy čas od času používají ke zprostředkování, spekulacím a arbitráži. Pod pojmem "hedging" chápeme zajišťovací operace (zajištění). Znamená to, že dojde k uzavření nového kontraktu, který umožní snížit riziko v jednom nebo ve více podkladových aktivech. Avšak spekulativní transakce vytvoří riziko nebo jej zvýší. A konečně, arbitráž je kombinací dvou nebo více transakcí, která vytvoří zisk bez rizika. (Witzany, 2013, s. 18)

3.3 Obchodování s finančními deriváty

Obchodování s finančními deriváty lze nalézt nejen na mimoburzovním trhu (na tzv. OTC trhu – over the counter market), ale i na specializovaných opčních a termínových burzách.

Rozdělení:

- Mimoburzovní trh (OTC) – což jsou forwardy, opce, swapy, CFD, forem
- Burzy – futures, opce (Polách, 2008, 2. část, s. 81)

Větší část finančních derivátů tvoří mimoburzovní finanční deriváty. Hlavní důraz by měl být kladen na úrokové deriváty, které na OTC trzích vystupují ve formě úrokových swapů, úrokových opcí nebo smluv o termínové úrokové sazbě. Méně významné jsou měnové opce. Je to pár let, co se začaly na mimoburzovních trzích obchodovat úvěrové deriváty. Jak už z názvu vyplývá, slouží k řízení úvěrového rizika. (Musílek, 2011, s. 85)

3.3.1 Mimoburzovní trh (OTC)

Tradičním rysem mimoburzovního trhu je úvěrové riziko. (Hull, 2012, s. 30)

Je to trh, kdy jeho činnost nevymezuje burzovní zákonodárství, ani pravidla či předpisy. Fungování je ale upraveno zákonem a pravidly pro obchodování na mimoburzovním trhu. Tyto zákony nejsou však oproti zákonodárství, pravidlům a předpisům tolik přísné. Existuje jak v organizované podobě (fungování je organizováno licencovaným subjektem), tak v neorganizované podobě (nabídka i poptávku po instrumentech nikdo neorganizuje). (Veselá, 2011, s. 115)

3.3.2 Český trh finančních derivátů

Postupně se začal vytvářet od začátku 90. let minulého století. Především banky velmi brzy pocítily, že potřebují nějaké metody a nástroje k řízení finančních rizik. Banky používaly finanční deriváty jako nástroj k řízení rizik sice už počátkem devadesátých let minulého století, ale zato velmi málo. Až v polovině 90. let minulého století banky začaly více a lépe přistupovat k používání finančních derivátů. (Musílek, 2011, s. 107)

Tento trh je reprezentován Burzou cenných papírů Praha, a. s. (BCPP). Jedná se o jedinou organizovanou burzu v České republice, pouze zde se smí obchodovat s cennými papíry. V historii měla tato burza velmi cenné místo. Skvěle plnila svou funkci místa, kde se čile obchodovalo s kapitálem. Platí zde členský princip, což znamená, že pouze licencovaní obchodníci s cennými papíry, kteří ovšem jsou i členy burzy, mají přístup do burzovního

systemu a také mají zde právo obchodovat. Burza cenných papírů Praha, a. s. patří mezi členy Federace evropských burz (FESE). Dále jej americká komise pro cenné papíry udělila statut trhu, který je bezpečný pro americké investory. (Polách, 2008, 2. část, s. 228)

Na českém burzovním trhu, ale také na vídeňské burze je obchodováno s finančními deriváty na česká podkladová aktiva, a to především v rámci segmentu středoevropských a východoevropských derivátů. Tato vídeňská burza již v roce 1997 zavedla obchodování s finančními deriváty s českými, maďarskými, polskými, ale i ruskými podkladovými aktivy. (Musílek, 2011, s. 109)

3.3.3 Slovenský trh finančních derivátů

Ve stejném období, kdy vznikla Burza cenných papírů Praha (tedy na počátku 90. let minulého století, což Češi i Slováci tvořili jeden stát), vznikla i Burza cenných papierov Bratislava (BCPB). Lze tedy mezi obchodními systémy obou burz najít mnoho obdobných rysů a znaků. BCPB je akciová společnost, která je založena na členském principu. Hlavními akcionáři jsou Fond národního majetku SR (75,94 %), Patria Finance (11,77 %), Allianz – Slovenská poisťovňa (5,07 %) a Slovenská sporiteľňa (3,93 %).

Oficiálně BCPB vznikla 15. března 1991 zápisem do obchodního rejstříku. Samotné obchodování bylo zahájeno 6. dubna 1993, což je ve stejný den jako na BCPP. Začátkem roku 1999 odstartovala skupina středoevropských burz (Bratislava, Praha, Budapešť, Varšava a Lublaň) úzkou spolupráci. 8. června 2000 byla BCPB přijata Federací evropských burz (FESE) za člena korespondenta, 30. května 2002 za přidruženého člena a nakonec 1. června 2004 se BCPB stala plnoprávným členem FESE. (Veselá, 2011, s. 151-153)

3.3.4 Polský trh finančních derivátů

V roce 1817 byla ve Varšavě pod názvem Gielda Kupiecka založena první burza v Polsku. Zde se obchodovalo nejprve se směnkami a dluhopisy, o něco později i s akciemi. V roce 1939 bylo obchodování na této burze pozastaveno kvůli válečným událostem. Poté co druhá světová válka skončila, tato burza nebyla obnovena, jelikož v centrálně plánované ekonomice, která po druhé světové válce byla zavedena, neměla burza své místo. Po roce 1989 docházelo aktivitám, vedoucí k opětovnému založení burzy v Polsku. Výsledkem byl vznik varšavské burzy s polským názvem Gielda Papierów Wartościowych w Warszawie S. A. (GPWW). Tato burza si posléze zaujala a do dnešního dne i udržuje významné postavení ve středoevropském a východoevropském regionu. Po roce 1998 došlo k velkému

rozmachu GPWW, stala se přidruženým členem mezinárodní organizace IOSCO a zároveň se na GPWW začalo obchodovat s akciovými a měnovými futures.

V roce 2004, kdy Polsko vstupuje do EU, stává se GPWW členem Federace evropských burz (FESE). GPWW je akciovou společností s výrazným podílem státu. Založena je na členském principu. (Veselá, 2011, s. 145-146)

4 ZÁKLADNÍ POSTUPY ÚČTOVÁNÍ VYBRANÝCH FINANČNÍCH DERIVÁTŮ

Následující tabulka znázorňuje rozdělení derivátů finančního trhu.

Tabulka 1 Rozdělení derivátů finančního trhu

Deriváty finančního trhu			
Pevné termínové kontrakty			Opční kontrakty
forwardy	futures	swapy	opce
měnové	měnové	měnové	měnové
úrokové	úrokové	úrokové	úrokové
akciové	akciové	akciové	akciové
komoditní	komoditní	komoditní	komoditní

Zdroj: (Chovancová, 2016, s. 46)

Deriváty se obecně člení na pevné termínové operace (forwardy, futures a swapy) a opční kontrakty. Od tohoto základního členění se odvozují další deriváty, jako například úvěrové a další. (Chovancová, 2016, s. 46)

4.1 Zákonná úprava

Zákonná úprava derivátů se vykazuje:

- v zákoně č. 563/1991 Sb., o účetnictví
- ve vyhlášce č. 500/2002 Sb., prováděcí vyhláška k podvojnému účetnictví, ve znění pozdějších předpisů
- ve vyhlášce č. 501/2002 Sb., prováděcí vyhláška k účetnictví pro banky a jiné finanční instituce
- v Českých účetních standardech pro podnikatele
- v Českých účetních standardech pro finanční instituce (Strouhal, 2005, s. 59)

České účetní standardy pro finanční instituce berou derivát jako finanční nástroj (právní skutečnost, na jejímž základě vzniká finanční aktivum jednoho subjektu a finanční dluh nebo kapitálový nástroj jiného subjektu). (Ministerstvo financí ČR, 2004)

Účtováním derivátů se zabývají České účetní standardy pro podnikatele (ČÚS), zejména ČÚS č. 009 – Deriváty. Bohužel zde toho moc nevysvětlují, důležité však je, že odkazují na vyhlášku č. 501/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou bankami a jinými finančními institucemi, ve znění pozdějších předpisů, ale zejména na České účetní standardy pro finanční instituce, kde se tato problematika řeší. (Ministerstvo financí ČR, 2003)

V § 52 vyhlášky č. 500/2002 Sb. je uvedeno, že zajišťovacím derivátem je takový derivát, který je na počátku zajištění zdokumentován, kdy zajištění je efektivní a efektivita je spolehlivě měřitelná a posuzovaná. Pokud dojde k porušení i jedné z podmínek, poté se účtuje jako o derivátu k obchodování. (Česko, 2002a)

Na rozvahových a podrozvahových účtech se účtuje o derivátech od okamžiku jejich sjednání až do okamžiku posledního vypořádání, ukončení, uplatnění, prodeje či zpětného nákupu. (Ministerstvo financí ČR, 2004)

Od 1. 1. 2016 se na rozvahových účtech účtují reálné hodnoty derivátů v rámci položky C.II.2.4.6. Jiné pohledávky a C.II.8.7. Jiné závazky. (Ministerstvo financí ČR, 2003)

Zisky nebo ztráty, které vznikly ze změn reálných hodnot derivátů k obchodování, jsou účtovány do nákladů nebo do výnosů v okamžiku ocenění derivátů. (Ministerstvo financí ČR, 2004)

„Deriváty nejsou:

- *Repo obchody,*
- *Smlouvy o nákupu, nájmu (pronájmu) nebo prodeji dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku, zásob s výjimkou komodit, se kterými se obchoduje nebo může obchodovat na sekundárním trhu, jako jsou např. zemědělské produkty, nerostné produkty (včetně ropy), drahé kovy a energie, kdy jedna ze smluvních stran je oprávněně finančně se vypořádat. Výjimka se nevztahuje na smlouvy o komoditách uzavřené za účelem koupě, prodeje nebo užívání komodity, u nichž se očekává, že budou vypořádány dodáním komodity.*
- *Smlouvy o nákupu nebo prodeji vlastních akcií, které budou vypořádány dodáním vlastních akcií.*

- *Smlouvy, které vyžadují úhradu v souvislosti s klimatickými, geologickými nebo jinými fyzikálními faktory, pokud jsou považovány za pojistky. Splatná částka v případech pojistek vychází z výše ztráty vzniklé v účetní jednotce.*
- *Finanční záruky včetně akreditivů, které zajistí zaplacení dluhu v případě, že dlužník jej k datu splatnosti neuhradí.*“ (Ministerstvo financí ČR, 2004)

4.2 Forwardy

Forwardy jsou obecně OTC smlouvy, o koupi nebo prodeji určeného aktiva za stanovenou cenu, v budoucím čase a jeho vyúčtování je později než pro normální spotové operace. (Witzany, 2013, s. 23)

Mimoburzovní derivát, který má vypořádání (dodání, výměnu) dvou podkladových instrumentů v jeden moment v budoucnosti, se nazývá forward. Je to tedy kontrakt, který je založený na výměně podkladových nástrojů k přesně stanovému datu v budoucnosti. K samotnému vypořádání dochází ale až později, než je obvyklé na spotovém trhu. Jsou různé druhy vypořádání. Prvním z nich je čisté, které například nastává po započtení úrokových plateb i jistin. Další je poločisté vypořádání, které je například bez započtení úrokových plateb, ale se započtením jistin a poslední je hrubé. Hrubé vypořádání je bez započtení úrokových plateb i jistin. (Jílek, 2010, s. 87)

4.2.1 Účtování forwardů

Následující vzoreček ukazuje, jak stanovit forwardový kurs:

$$FX = SR * \frac{1 + i_D * \frac{t}{360}}{1 + i_F * \frac{t}{360}} \quad (1)$$

Výpočty reálné hodnoty, podrozvahové pohledávky a závazku u měnového forwardu:

$$\text{Reálná hodnota forwardu} = \frac{(FR - FX) * \text{kontrakt}}{1 + i_D * \frac{t}{360}} \quad (2)$$

$$\text{Dluh} = \text{kontrakt} * \frac{FX}{1 + i_F * \frac{t}{360}} \quad (3)$$

$$\text{Pohledávka} = \text{kontrakt} * \frac{SR}{1 + i_F * \frac{t}{360}} \quad (4)$$

kde je: i_D (sazba na domácí depozita), i_F (úroková sazba na zahraniční depozita), t (doba do realizace kontraktu ve dnech), FX (sjednaný forwardový kurs), SR (spotový aktuální kurs) a FR (forwardový kurs platný pro následující období).

Následující tabulka zachycuje účtování forwardů.

Tabulka 2 Metodika účtování forwardu

1	Zachycení podrozvahové pohledávky v okamžiku sjednání kontraktu
2	Zachycení podrozvahového závazku v okamžiku sjednání kontraktu
3	Přecenění na reálnou hodnotu k rozvahovému dni
-	zvýšení reálné hodnoty (do výnosů)
-	snížení reálné hodnoty (do nákladů)
4	Přecenění podrozvahové pohledávky k rozvahovému dni
-	zvýšení reálné hodnoty
-	snížení reálné hodnoty
5	Přecenění podrozvahového závazku k rozvahovému dni
-	zvýšení reálné hodnoty
-	snížení reálné hodnoty
6	...
7	Přecenění na reálnou hodnotu k datu posledního vypořádání
-	zvýšení reálné hodnoty (do výnosů)
-	snížení reálné hodnoty (do nákladů)
8	Vypořádání kontraktu
-	inkaso
-	platba
9	Odúčtování podrozvahové pohledávky
10	Odúčtování podrozvahového závazku

Zdroj: Dostupné z: <http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d40798v51121-derivaty-v-ucetnictvi-podnikatelu/>

V okamžiku sjednání kontraktu se zachytí podrozvahová pohledávka i závazek. K přecenění na reálnou hodnotu dochází k rozvahovému dni, či k datu posledního vypořádání. Dojde ke zvýšení (snížení) reálné hodnoty. Dalším krokem je vypořádání kontraktu a následné odúčtování podrozvahové pohledávky i závazku.

Tato metodika účtování je pro všechny pevné termínové kontrakty, tedy forwardy, futures i swapy. (Strouhal, 2012)

4.2.2 Úrokový forward (interest rate forward)

Tento forward slouží především k výměně pevné částky hotovosti v jedné měně za částku, která doposud není známa, nebo případně za úvěr, vklad, půjčku hotovosti, dluhový cenný papír či pohledávku, a to samozřejmě v té samé měně. (Jílek, 2010, s. 87)

4.2.3 Měnový forward

Tento měnový forward (currency forward, forward exchange forward) je takový forward, který slouží k výměně pevné částky hotovosti v jedné měně za pevnou částku hotovosti v jiné měně, to vše je sestaveno k určitému datu v budoucnosti. V zásadě se jedná o sázku, jaký bude spotový měnový kurz a zároveň i o sázku na budoucí spotové bezrizikové úrokové míry obou měn. Měnový kurz, na kterém se strany dohodly, se nazývá forwardový měnový kurz. Měnové forwardy, které mají splatnost od 1 do 12 měsíců, jsou nejvíce likvidní. U těch, které mají vyšší splatnost, jde o poměrně nízkou likviditu. (Jílek, 2010, s. 184)

4.2.4 Akciový forward (equity forward)

U tohoto typu forwardu jde především o výměnu pevné částky hotovosti za akciový nástroj ke stanovenému termínu v budoucnosti. Je jakousi sázkou na budoucí cenu akciového nástroje a zároveň může taktéž být sázkou na budoucí spotový měnový kurz a na budoucí spotové bezrizikové úrokové míry. Cena, na kterou se strany dohodnou, se nazývá forwardová cena. (Jílek, 2010, s. 229)

4.2.5 Komoditní forward (commodity forward)

Jedná se opět o forward, který slouží k výměně pevné částky hotovosti, ale tentokrát za komoditní nástroj ke stanovenému termínu v budoucnosti. Forwardová cena je taková cena, na které se strany domluvily. (Jílek, 2010, s. 234)

4.3 Futures

Jde o smlouvu, která je uzavřena mezi kupujícím a prodávajícím futures. V této smlouvě má kupující povinnost koupit podkladové aktivum v den splatnosti za předem dohodnutou cenu a prodávající zase povinnost ji prodat. Futures jsou obchodovatelné na světových burzách, nejčastěji na úroková aktiva, akciové indexy a zahraniční měny. (Chovancová, 2016, s. 52)

Podle Jílka jde o kontrakt na výměnu či dodání podkladových nástrojů ke stanovenému datu v budoucnosti, ale přitom toto vypořádání je delší než je obvyklé na spotovém trhu. Buď jde o výměnu pevné částky hotovosti ve stanovené měně za částku hotovosti, která není doposud známa, či případně za dluhový cenný papír, to vše v té samé měně (úrokový futures), dále se může jednat o výměnu pevné částky hotovosti v jedné měně za pevnou částku hotovosti, ale v měně jiné (měnový futures), za akciový instrument (akciový futures) nebo za komoditní instrument (komoditní futures). (Jílek, 2010, s. 241)

4.3.1 Účtování futures

Účtování futures je stejné jako u forwardů, viz tabulka 2.

4.3.2 Úrokový futures (interest rate futures)

Slouží k výměně pevné částky hotovosti v dané měně za zatím neznámou částku hotovosti či případně za dluhový cenný papír v té samé měně. (Jílek, 2010, s. 242)

Jedná se nejvíce rozšířený instrument na světových burzách spojený s finančními deriváty. Komerční banky, pojišťovny a peněžní fondy používají tento typ futures. (Chovancová, 2016, s. 52)

4.3.3 Měnový futures (currency futures)

Jedná se o termínové kontrakty, které zajišťují výměnu pevně stanovené částky denominované v jedné měně za pevnou částku měny druhé. Primárně jde o sázku na budoucí spotový měnový kurz, z druhé strany i o sázku na budoucí spotové bezrizikové úrokové míry obou měn. (Rejnuš, 2016, s. 253)

4.3.4 Akciový futures (equity futures)

U akciového futures jde o směnu standardizovaného množství (podkladových) akcií, která proběhne v budoucnu, za dosažený termínový kurz. (Rejnuš, 2016, s. 253)

Existují dva typy akciových futures. Prvním z nich je futures na akciový index, druhý futures na jednotlivou akcii. (Jílek, 2010, s. 289)

4.3.5 Komoditní futures (commodity futures)

Jsou to významné kontrakty, obchodovatelné na různých předmětně zaměřených termínových komoditních burzách. (Rejnuš, 2016, s. 253)

Tyto futures obchodují s těmito komoditami:

- Zemědělské komodity (např. kukuřice, oves, sója, rýže, pšenice, kakao, káva)
- Drahé kovy (např. zlato, stříbro, platina)
- Základní kovy (např. měď, hliník, zinek, cín)
- Energetické komodity (např. ropa, benzin, zemní plyn)

(Jílek, 2010, s. 311)

4.4 Swapy

Slovo swap pochází z anglického slova „to swap“ – „vyměnit si“. Tento typ kontraktů lze brát jako termínovou smlouvu, kde se dvě strany zavážou k výměně si mezi sebou buď domluvená aktiva, nebo finanční toky (cash flow) za předem stanovených podmínek. (Rejnuš, 2016, s. 255)

V praxi jde o kontrakt, kdy dojde k výměně podkladových nástrojů ve stanovenou dobu v budoucnosti. (Jílek, 2010. s. 321)

4.4.1 Účtování swapů

Účtování swapů je identické s účtováním forwardů či futures, viz tabulka 2. K přecenění na reálnou hodnotu dochází buď k rozvahovému dni, či na konci vypořádání kontraktu.

Reálnou hodnotu swapu lze zjistit jako rozdíl mezi reálnou hodnotou podrozvahové pohledávky a podrozvahového dluhu.

$$RH_{swap} = RH_{podrozvahová\ pohledávka} - RH_{podrozvahový\ dluh} \quad (5)$$

$$PP = \frac{i_{FLOAT} * JH}{(1 + i_{0,1})^{\frac{t_1}{360}}} + \frac{\frac{i_{1,2} * JH}{m}}{(1 + i_{0,2})^{\frac{t_2}{360}}} + \dots + \frac{(1 + \frac{i_{n-1,n}}{m}) * JH}{(1 + i_{0,n})^{\frac{t_n}{360}}} \quad (6)$$

$$PZ = \frac{\frac{i_{FIX} * JH}{m}}{(1 + i_{0,1})^{\frac{t_1}{360}}} + \frac{\frac{i_{FIX} * JH}{m}}{(1 + i_{0,2})^{\frac{t_2}{360}}} + \dots + \frac{(1 + \frac{i_{FIX} * JH}{m})}{(1 + i_{0,n})^{\frac{t_n}{360}}} \quad (7)$$

kde: JH (jmenovitá hodnota kontraktu), m (četnost úrokových plateb), t_0 (splatnost poslední výplaty ve dnech), t_1 (splatnost první úrokové platby), t_2 (splatnost druhé úrokové platby ve dnech), t_n (splatnost poslední úrokové platby ve dnech), i_{FLOAT} (zafixovaná, variabilní sazba v prvním období), i_{FIX} (pevná úroková sazba), $i_{0,1}$ (aktuální spotová úroková sazba pro období splatnosti t_1), $i_{0,2}$ (aktuální spotová úroková sazba pro období splatnosti t_2), $i_{0,n}$ (aktuální spotová úroková sazba pro období splatnosti t_n), $i_{1,2}$ (forwardová úroková sazba pro období splatnosti t_2), a $i_{n-1,n}$ (forwardová úroková sazba pro období splatnosti t_n). (Strouhal, 2012)

4.4.2 Úrokový swap (interest rate swap)

Úrokové swapy jsou na světových finančních trzích nejvíce populární nástroj. Tento nástroj představuje smlouvu, která zajišťuje výměnu úrokových plateb mezi dohodnutými stranami. (Chovancová, 2016, s. 55)

Pokud jsou předmětem výměny pevné částky za neznámé částky, jde o klasický úrokový swap. Pokud jde o výměnu neznámé za jinou neznámou, lze hovořit o bazickém úrokovém swapu. (Jílek, 2010, s. 325)

4.4.3 Měnový swap (currency swap)

U tohoto dlouhodobého derivátu si na počátku dvě strany vymění stanovenou částku mezi sebou, avšak do jiné měny, po nějakou dobu si platí kupónové platby podle stanovených podmínek, a nakonec si vrátí původní vklady za stanovený kurz. (Polách, 2008,2. část, s. 86)

4.4.4 Akciový swap (equity swap)

Slouží k výměně buď pevných, nebo dosud neznámých peněžních částek za akciové nástroje ke stanoveným termínům v budoucnosti. Poločisté započtení bývá nejčastější. Akciový příjemce dostává od akciového plátce dividendy a dochází ke zvýšení cen akcií, oproti tomu akciový příjemce platí akciovému plátcovi snížení cen akcií a pevnou nebo proměnlivou částku, která je odvozená od LIBOR. (Jílek, 2010, s. 422)

4.4.5 Komoditní swap (commodity swap)

Představuje swap, určený na výměny pevných nebo doposud neznámých peněžních částek za komoditní nástroje ke stanoveným termínům, které jsou v budoucnosti. (Jílek, 2010, s. 424)

4.5 Opce

Opce jsou obchodovány jak na burzách, tak i na mimoburzovním trhu. Existují dva typy opcí. Kupní opce dává držiteli právo koupit podkladové aktivum k určitému datu za určitou cenu. Prodejní opce dává držiteli právo prodat podkladové aktivum k určitému datu za určitou cenu. (Hull, 2012, s. 7)

Představuje smlouvu, kterou mezi sebou uzavřou kupující opce a prodávající opce. Ta dává právo kupujícímu opce koupit popř. prodat podkladové aktivum za realizační cenu, kterou si stanovili, a to v den splatnosti nebo i kdykoliv během stanovené doby. Proávajícímu náleží od kupujícího za prodej tohoto práva opční prémie. Jestliže dojde k tomu, že kupující opce chce své právo uplatnit, tak prodávající musí prodat popř. koupit stanovené podkladové aktivum. (Musílek, 2011, s. 85)

4.5.1 Účtování opcí

Z hlediska účetního se rozlišují opce podle pozice, ve které je účetní jednotka. Může se jednat o opce s dlouhou pozicí (nakoupené call a put opce), které lze nalézt na účtu 376 – Nakoupené opce, druhý typ opcí je v krátké pozici (prodané call a put opce) na účtu 377 – Prodané opce.

V následující tabulce je popsán postup účtování opcí. Je odlišné od pevných termínových kontraktů především tím, že je zde účtováno o opční prémii. (Strouhal, 2012)

Tabulka 3 Metodika účtování opcí

1	Zachycení opční premie
2	Zachycení podrozvahové pohledávky v okamžiku sjednání kontraktu
3	Zachycení podrozvahového dluhu v okamžiku sjednání kontraktu
4	Bud' dojde k přecenění na reálnou hodnotu k rozvahovému dni
5	Přecenění na podrozvahové pohledávky k rozvahovému dni
6	Přecenění na podrozvahového dluhu k rozvahovému dni
7
8	Nebo přecenění na reálnou hodnotu k datu vypořádání
9	Vypořádání kontraktu
10	Odúčtování podrozvahové pohledávky
11	Odúčtování podrozvahového dluhu

Zdroj: Dostupné z: <http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d40798v51121-derivaty-v-ucetnictvi-podnikatelu/>

Jak je patrné z tabulky, nejdříve dojde k zachycení opční premie, podrozvahové pohledávky a dluhu v okamžiku sjednání kontraktu. Dále dojde k přecenění na reálnou hodnotu k rozvahovému dni (stejně tak pohledávka i závazek), nebo k samotnému přecenění na reálnou hodnotu dojde až k datu vypořádání. Dalším krokem je již zmíněné vypořádání kontraktu a následné odúčtování podrozvahové pohledávky i závazku.

Zde jsou znázorněny výpočty reálné hodnoty opce, podrozvahové pohledávky i podrozvahového dluhu (Strouhal, 2012):

$$RH = \text{podrozvahová pohledávka} - \text{podrozvahový závazek} \quad (8)$$

$$\text{Pohledávka} = SR * e^{-i \frac{F}{RF} T} * N(d1) * \text{objem kontraktu} \quad (9)$$

$$\text{Závazek} = FX * e^{-i \frac{F}{RF} T} * N(d2) * \text{objem kontraktu} \quad (10)$$

4.5.2 Úroková opce (interest rate option)

Jedná se o opci, která slouží k výměně fixní peněžní částky v jedné měně, za peněžní částku či úvěr, vklad, půjčku hotovosti, dluhový cenný papír či pohledávku v totožné měně, která zatím není známá. Existují tři druhy těchto kontraktů, a to opce na koupi či prodej dohody o forwardové úrokové míře, opce na přijetí či poskytnutí termínového vkladu, úvěru či půjčky hotovosti a opce na koupi či prodej dluhového cenného papíru či pohledávky. (Jílek, 2010, s. 438)

4.5.3 Měnová opce (currency option)

Základními typy měnových opcí jsou koupené kupní měnové opce, prodané kupní měnové opce, koupené prodejní měnové opce a prodané prodejní měnové opce. (Jílek, 2010, s. 462-473)

4.5.4 Akciová opce (equity option)

Akciové opce mají stejné členění jako u měnových, pouze slovo měnové se zamění za akciové. (Jílek, 2010, s. 477)

4.5.5 Komoditní opce (commodity option)

Členění je stejné jak u měnových a akciových opcí, zde se ale realizují pomocí cen komodit, nikoliv měnovým kurzem či cenou akcie. (Jílek, 2010, s. 492)

5 PROBLEMATIKA ZDANĚNÍ FINANČNÍCH DERIVÁTŮ

Důsledky a poučení plynoucí z ekonomické a finanční krize roku 2008 i nadále dominují politickým a ekonomickým debatám v mnoha zemích světa. Zatímco se převážná část těchto debat soustřeďuje na otázku, za pomoci jakých strategií zareagovat na tuto krizi a stabilizovat ekonomiku v oblastech finanční regulace či makroekonomie, další důležitou oblast zájmu představuje daňová politika a její role v procesu eskalace této krize, stejně jako její potenciál zmírnit potenciální rizika rozvoje budoucích krizí. (Hemmelgarn, 2015, s. 2)

Co se týká derivátů, jsou zdaněny daní z příjmů. Je důležité rozčlenit si poplatníky. Rozlišují se:

- Fyzické osoby, které nejsou účetní jednotkou
- Účetní jednotky, které jsou účetní jednotkou

Zdanění finančních derivátů v České republice řeší Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. (Česko, 1992)

Slovenská republika je na tom obdobně. Taktéž v této zemi existuje zákon o daních z příjmů, přesněji Zákon č. 595/2003 Z. z. o dani z příjmov. Odlišností ve zdaňování finančních transakcí na Slovensku oproti České republice a Polsku je v rozhodnutí rady Evropské komise, která se konala v Bruselu. Toto rozhodnutí ustanovuje, že se povoluje posílená spolupráce v oblasti daně z finančních transakcí a platí v následujících jedenácti státech: Belgie, Německo, Estonsko, Řecko, Španělsko, Francie, Itálie, Rakousko, Portugalsko, Slovinsko a Slovensko. Tento dokument je blíže analyzován v praktické části této práce. (Senát Parlamentu České republiky, ©2012)

Polsko, které je nepochybně součástí Visegrádu, má taktéž zákony, podle kterých se zdaňování derivátů v této zemi řídí. Jedná se o Ustawu o podatku dochodowym od osob fizycznych a Ustawa o podatku dochodowym od osob prawnych. (Polsko, 1991a; Polsko, 1992)

Veškeré zákony jsou přístupné bez větších problémů na internetu ve všech zemích.

Největšími rozdíly mezi vybranými zeměmi Visegrádu činí jistě sazby daně jednotlivých zemí. V neposlední řadě lze nalézt rozdíl v možnosti kompenzace nákladů. Další rozdílem je i úprava zákonů, jejich přehlednost a komplexnost. Více o problematice zdanění se nachází v praktické části této práce.

6 ZÁVĚR K TEORETICKÉ ČÁSTI

Před samotnou praktickou částí je nutné udělat si všeobecný přehled o derivátech. Důležité je tedy vědět, co je derivát, finanční systém či finanční trh.

Finanční derivát se může považovat za specifický druh hazardní hry. Jestliže dochází k obchodování s finančními deriváty, je zde statisticky odlišná pravděpodobnost úspěchu a především z právního hlediska, kdy dojde k uzavření kontraktu, vystupuje odlišný okruh subjektů. Smlouvy, které se týkají finančních derivátů, jsou zpravidla uzavírány mezi rovnými subjekty. Ty mají podobný přístup k informacím, což v případě sázek a loterií neplatí.

Zajímavé je také vědět, kdy takový derivát vznikl a jak se vyvíjel. Nepochybně existuje různá klasifikace finančních derivátů a rovněž důvody, proč si daný derivát sjednávat, ať už z důvodu zajištění, arbitráže či ke spekulaci. S deriváty se obchoduje na různých trzích, burzovních i mimoburzovních. Česká republika, Slovenská republika i Polsko má svůj trh finančních derivátů.

Další část se zabývá jednotlivými finančními deriváty. Je třeba rozlišovat pevné termínové kontrakty a opční kontrakty. Jejich účtování se liší, jelikož u pevných termínových kontraktů neexistuje opční prémie. Účtování derivátů obecně patří ke složitějším oblastem účetnictví. Problematika, která se týká zdanění finančních derivátů, je krok, který následuje po zmíněném účtování.

Teoretické znalosti jsou důležité pro pochopení části praktické. Ty byly v jednotlivých kapitolách této práce prostřednictvím objasněny. Teoretická část byla metodicky koncipovaná jako literární rešerše dostupných českých i zahraničních zdrojů zabývajících se problematikou vybraných finančních derivátů.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 ANALÝZA MAKROPROSTŘEDÍ SE ZAMĚŘENÍM NA ČESKOU REPUBLIKU, SLOVENSKO A POLSKO

Před samotným analyzováním jednotlivých systémů zdanění ve vybraných zemích, je vhodné si udělat všeobecný přehled, jak si daná země ve srovnání s ostatními vede. Pro účely práce postačí analýza makroprostředí. Makroprostředí zahrnuje různé faktory, ale pro účely práce tvoří důležitou část především faktory ekonomického rázu.

7.1 Česká republika

K 31. prosinci 2016 měla Česká republika 10 578 820 obyvatel. Oproti roku 2015 se zvýšil počet přistěhovalců o necelé tři tisíce, nepochybně i vlivem zahraniční migrace. (Český statistický úřad, ©2017f; Český statistický úřad, ©2017d)

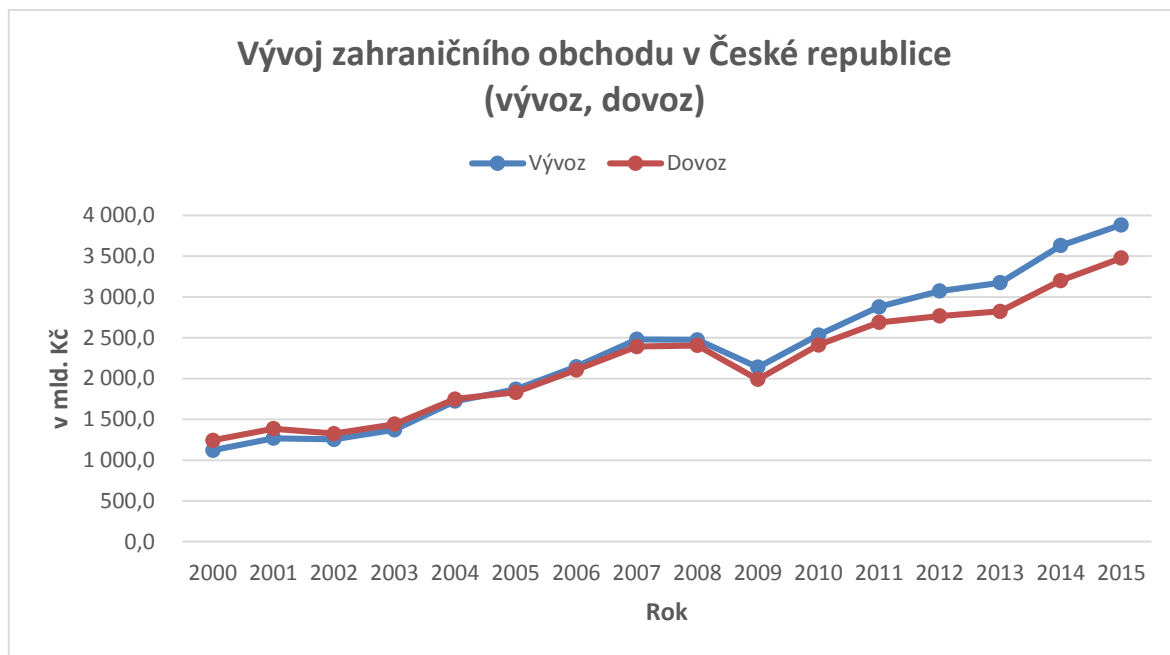
Průměrná měsíční mzda se ve čtvrtém čtvrtletí roku 2016 oproti prvnímu čtvrtletí 2016 zvýšila o 2 821 Kč, tedy na částku 29 320 Kč. (Český statistický úřad, ©2017b)

Průměrná roční míra inflace v roce 2016 činila 0,7 %. (Český statistický úřad, ©2017c)

Hrubý domácí produkt dosahoval ve 4. čtvrtletí 2016 výše 1,9 %. (Český statistický úřad, ©2017e)

Česká republika dosahovala obecnou míru nezaměstnanosti za rok 2016 ve výši 3,95 %. Jedná se o jednu z nejnižších měr. V porovnání s ostatními státy dosahuje ČR velmi příznivé míry nezaměstnanosti. (Český statistický úřad, ©2017a)

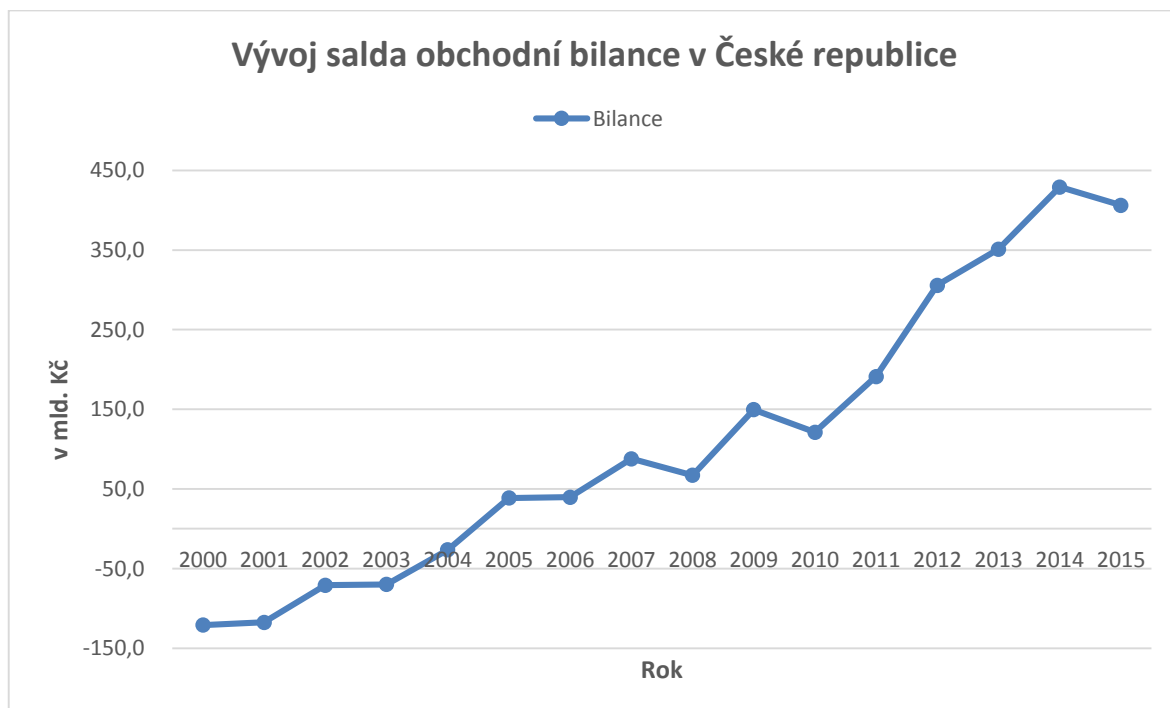
Následující obr. 5 ukazuje vývoj zahraničního obchodu v České republice od roku 2000 do roku 2015. Na první pohled je zřejmé, že zahraniční obchod neustále roste. Jediné vychýlení od tohoto růstu došlo v letech 2008 a 2009, kdy nastala celosvětová hospodářská (ekonomická) krize. Vývoz roku 2015 je téměř 3,5krát větší než v roce 2000. Dovoz roku 2015 je na tom podobně, je téměř třikrát větší než v roce 2000. V prvních pěti letech (tedy od roku 2000 do roku 2004) Česká republika více dovážela, než vyvážela, z toho vyplývá, že saldo obchodní bilance v těchto letech dosahovala záporných hodnot. V následujících letech saldo obchodní bilance dosahovalo hodnot kladných, v důsledku většího vývozu než samotného dovozu. (Český statistický úřad, ©2015)

Obrázek 5 Graf – vývoj zahraničního obchodu v České republice (vývoz, dovoz)

Zdroj: Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/cr_od_roku_1989_zo

Obr. 6 znázorňuje vývoj salda obchodní bilance v České republice. Tento graf vychází z hodnot vývozu a dovozu, tedy z předcházejícího grafu. V prvních pěti letech bylo saldo obchodní bilance záporné. Od roku 2005 již nikoliv.

Obrázek 6 Graf – vývoj salda obchodní bilance v České republice

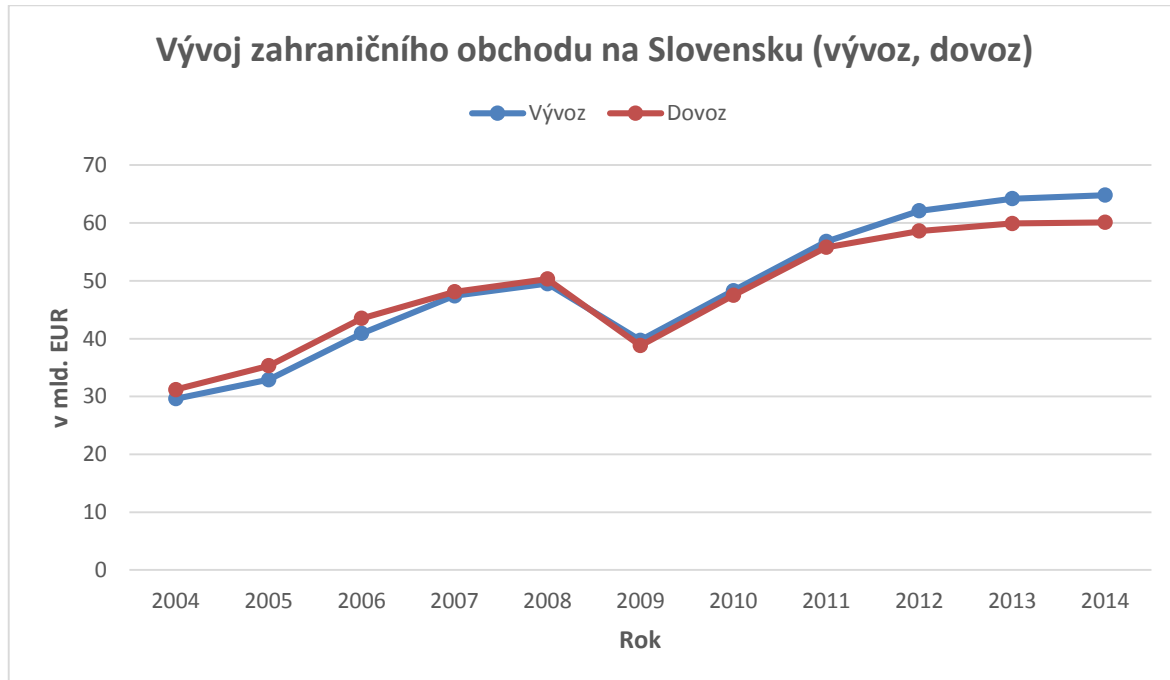
Zdroj: Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/cr_od_roku_1989_zo

7.2 Slovenská republika

K 31. prosinci 2016 měla Slovenská republika 5 435 343 obyvatel. Z toho téměř přesná polovina jsou ženy. Přírozený přírůstek obyvatelstva dosáhl 5 206 osob. Vlivem zahraniční migrace získala Slovenská republika 3 8885 osob. Celkový přírůstek byl 9 091 osob. Jedná se tedy o stát, který je asi o polovinu menší než Česká republika. (Štatistický úrad Slovenskej republiky, ©2017b)

Průměrná měsíční mzda na Slovensku činí pro rok 2016 912 €, tedy v přepočtu na 24 624 Kč. Každým rokem se výška této průměrné mzdy zvyšuje zejména z důvodu, že peníze časem ztrácejí svoji hodnotu. Inflace rozhoduje o tom, zda životní úroveň klesne či stoupne. Průměrná inflace ve 4. čtvrtletí 2016 činila -0,1 %. Předchozí dvě čtvrtletí dosahovala stejných hodnot, a to -0,7 %. Průměrná roční inflace činila za rok 2016 -0,5 %. Míra nezaměstnanosti každým rokem klesá. V roce 2015 bylo 314 000 osob nezaměstnaných a míra nezaměstnanosti dosahovala 11,5 %. Tempo růstu HDP v roce 2016 pokleslo na 3,3 %. (Štatistický úrad Slovenskej republiky, ©2017a)

Následující obr. 7 popisuje vývoj zahraničního obchodu na Slovensku.

Obrázek 7 Graf – vývoj zahraničního obchodu na Slovensku (vývoz, dovoz)

Zdroj: Dostupné z:

<https://www.mzv.sk/documents/10182/13375/V%C3%BDsledky+ZO+SR+za+rok+2014+d+o+RVPEI.pdf>

Od roku 2004 do roku 2008 dosahovalo Slovensko záporné hodnoty salda obchodní bilance. V roce 2009 došlo k úpadku zahraničního obchodu, způsobené celosvětovou hospodářskou (ekonomickou) krizí. Zvýšená dynamika růstu vývozu nad dovozem od roku 2009 způsobuje kladnou hodnotu salda obchodní bilance. Z grafu vyplývá, že v roce 2014 Slovensko dosáhlo nejvyšší kladné salda obchodní bilance v historii Slovenské republiky. (Ministerstvo zahraničních věcí a evropských záležitostí, ©2015)

7.3 Polsko

Populace v Polsku v roce 2016 činila 38 433 000 obyvatel, což je oproti předcházejícímu roku o 4 tisíce obyvatel méně. (Główny Urząd Statystyczny, ©2017c)

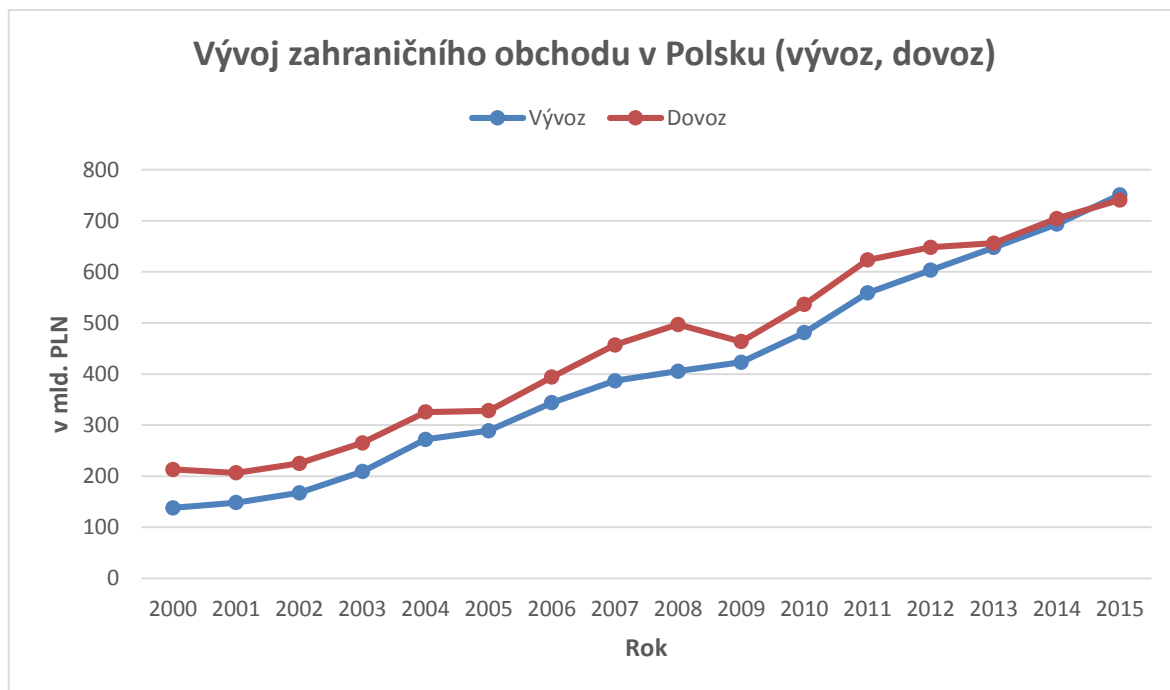
Průměrná měsíční mzda v lednu 2017 činila 4 277,32 PLN, tedy v přepočtu 26 886 Kč. (Główny Urząd Statystyczny, ©2017b)

Inflace v únoru 2017 dosáhla 2,2 %. Od prosince 2012 jde o nejvyšší hodnotu tohoto ukazatele. (Investiční web, ©2017)

Hrubý domácí produkt (Produkt krajowy brutto) byl v roce 2016 v reálné výši 2,8 %. (Główny Urząd Statystyczny, ©2017a)

Při měření v prosinci roku 2015 činil počet nezaměstnaných, kteří jsou registrovaní na úřadech, 1 563 300 osob (z toho 816 000 žen). Procentuální míra nezaměstnanosti činila 9,8 %. (Główny Urząd Statystyczny, ©2016)

Následující obr. 8 představuje vývoj zahraničního obchodu v Polsku. Je evidentní, že se vývoz i dovoz oproti roku 2000 několikrát zvýšil. Celosvětová hospodářská krize se promítla i v tomto grafu. V roce 2009 je znatelný pokles především v dovozu. Zajímavostí je, že až v roce 2015 Polsko dosáhlo kladné obchodní bilance. Předcházejících 14 let bylo saldo obchodní bilance záporné. (Ministerstwo rozwoju, ©2017)

Obrázek 8 Graf – vývoj zahraničního obchodu v Polsku (vývoz, dovoz)

Zdroj: Dostupné z:

https://www.mr.gov.pl/media/33653/Inf_HZ_na_koniec_grudnia2016.pdf

7.4 Visegrádská skupina

Dne 15. února 1991 byla v maďarském Visegrádu podepsána Deklarace o spolupráci mezi Českou a Slovenskou federativní republikou, Polskou republikou a Maďarskou republikou. Při založení byl základem pro tři státy, po rozpadu Československa pro čtyři středoevropské země. Tuto spolupráci lze najít i pod termínem Visegrádská spolupráce, nebo i pod zkratkou V4. Hlavní faktory, které vedly ke vzniku této skupiny, byly:

- Úsilí, směřované k likvidaci pozůstatků komunistického bloku ve střední Evropě;
- Úsilí, směřované k překonání historických animozit mezi zeměmi střední Evropy;
- Přesvědčení, že jednodušeji dosáhnou vytýčených cílů, když budou pracovat společně;
- Ideová blízkost tehdejších politických elit.

Tím, že všechny země vstoupily do EU a NATO, byly naplněny faktory, které si stanovila Visegrádská skupina, zejména plná integrace do hlavních euroatlantických struktur. V4 v politické rovině funguje na principu pravidelného setkávání. Jediná pevná organizační struktura je Mezinárodní visegrádský fond. Ten napomáhá rozvoji kulturní spolupráce,

vědecké výměně, výzkumu a spolupráci v oblasti školství. Do fondu přispívají i nevisegrádské země (evropské i neevropské). (Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, ©2017)

8 ANALÝZA SOUČASNÝCH SYSTÉMŮ ZDANĚNÍ FINANČNÍCH DERIVÁTŮ VE VYBRANÝCH ZEMÍCH

V první části práce jsou rozebrány teoretické pojmy a poznatky týkající se derivátů. Druhá část je zaměřena na zdanění finančních derivátů ve vybraných státech. Nejprve v České republice, poté na Slovensku a nakonec i v Polsku. V každém ze systémů dochází k podrobné analýze zákonů, vztahující se ke zdanění finančních derivátů, následně i jiných legislativní zdrojů, ze kterých účtování těchto derivátů vychází.

8.1 Analýza současného systému zdanění finančních derivátů v ČR

V této podkapitole je v první řadě zaměřeno na zdanění finančních derivátů, a to jak z pohledu fyzické osoby, tak z pohledu účetní jednotky. Nechybí ani oblast účtování derivátů podle české legislativy včetně modelového příkladu.

8.1.1 Zdanění derivátů v ČR

Všechny příjmy, tedy i příjmy z derivátů, jsou zdaňovány daní z příjmů. Dle poplatníka daně je možné rozlišit dva typy zdaňování derivátů:

- Zdanění derivátů u fyzických osob, které nejsou účetní jednotkou
- Zdanění derivátů u účetní jednotky (což může být fyzická, ale i právnická osoba, která účtuje v soustavě jednoduchého či podvojného účetnictví)

Veškeré předpisy a pravidla pro zdaňování lze najít v zákoně č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (dále jen „zákon o dani z příjmů“). Při analýze tohoto zákona samotné slovo „derivát“ je možné najít pouze ve dvou bodech. V § 3, který se zabývá předmětem daně, se v odstavci 4 nachází výčet všech příjmů, které nejsou předmětem daně. § 4 definuje příjmy, které jsou od daně osvobozeny. Ani v jednom z těchto paragrafů se zmínka o příjmech z derivátů nevyskytuje, z čehož vyplývá, že tyto příjmy podléhají zdanění. To platí u osob, které nevedou účetnictví prostřednictvím příjmu. Zato u osob, které vedou účetnictví, vyplývá povinnost zdanění u výnosu z derivátu, jelikož se objeví v účetnictví podniku, tedy i v základu daně z příjmů u těchto osob. (Česko, 1992)

Zdanění derivátů u fyzických osob, které nejsou účetní jednotkou

Zákon č. 563/1991 Sb. stanovuje, kdo má povinnost vést účetnictví. Subjektům, kterým to tento zákon nestanovuje, se mohou rozhodnout vést účetnictví dobrovolně, na základě svého uvážení. (Česko, 1991)

Daně z příjmů fyzických osob se zabývá § 2 až § 16 zákona o dani z příjmů. Sazba daně je 15 %. Zisk z derivátu u fyzických osob, které nevedou účetnictví, je zahrnován do dílčího základu daně podle § 10, tedy zahrnován do ostatních příjmů. Pokud by však byl derivát zahrnut do obchodního majetku fyzické osoby, zdanění se podle § 7, což je příjem ze samostatné činnosti.

Čtvrtý odstavec § 10 definuje, co je předmětem daně (dílním předmětem daně). Jedná se o příjem snížený o výdaje, které jsou prokazatelně vynaložené na jeho dosažení. Pokud jsou však výdaje spojené s jednotlivým druhem příjmu vyšší než příjem, k tomuto rozdílu se nepřihlíží. Jedná se tedy pouze o výdaje na jejich dosažení, nikoliv na zajištění či udržení, jak mi stanovuje § 5 odstavec 1. § 5 odstavec 2 mi říká, že u poplatníka, kterému vyplývají ve zdaňovacím období paralelně dva nebo více druhů příjmů uvedených v § 6 až § 10, je základem daně součet dílčích základů daně, který je rozdělený podle jednotlivých druhů příjmů. Následující odstavec informuje, že pokud výdaje převýší příjmy uvedené v § 7 a 9, tedy je součástí obchodního majetku, je tento rozdíl považován za ztrátu. O tuto daňovou ztrátu podle § 23 se sníží úhrn dílčích základů daně zjištěných podle jednotlivých druhů příjmů uvedených v § 7 až 10. Tato daňová ztráta nebo její část nelze uplatnit při zdanění příjmů ve zdaňovacím období, ve kterém vznikla. Lze ji ale odečíst od celku dílčích základů daně zjištěných podle jednotlivých druhů příjmů uvedených v § 7 až 10 v následujících zdaňovacích obdobích podle § 34. Tento paragraf definuje, že od základu daně lze odečíst daňovou ztrátu nejdéle v 5 zdaňovacích obdobích, které následují bezprostředně po období, za které se vyměřuje. (Česko, 1992)

Příklad: Fyzická osoba dosáhla v roce 2016 daňovou ztrátu z podnikání ve výši - 200 000 Kč. V následujícím roce dále podniká a má příjem i ze zaměstnání. Daňový základ z podnikání činí 180 000 Kč, daňový základ ze zaměstnání činí 400 000 Kč. Úhrn dílčích základů daně je pro rok 2017 580 000 Kč, fyzická osoba si však může uplatnit daňovou ztrátu jen vůči podnikání, což znamená 180 000 Kč. Základ daně v daňovém přiznání je 400 000 Kč. Do dalšího roku si fyzická osoba ponese možnost uplatnit 20 000 Kč daňové ztráty z roku 2016, pouze u příjmů mimo podnikání.

Pro poplatníka daně je výhodou, když podniká a má možnost si zařadit derivátové kontrakty do obchodního majetku. Poté si může uplatnit daňovou ztrátu a tím si snížit základ daně. (Česko, 1992)

Zdanění derivátů u účetních jednotek

Daň z příjmů u osob, které vedou účetnictví, je taktéž upravená jako daň z příjmů osob, které nejsou účetními jednotkami, v zákoně o dani z příjmů. Druhá část tohoto zákona se přímo zabývá daní právnických osob. Jedná se o paragrafy 17 až 21a. Třetí část zákona definuje společná opatření pro fyzické i právnické osoby. Tato část se nachází v paragrafech 21b až 38f. (Česko, 1992)

Zákon o účetnictví definuje účetní jednotku v první části zákona v § 1 odstavec 2. (Česko, 1991)

Sazba daně činí 19 % u právnických osob (v § 21 odstavcích 2 až 5 jsou uvedeny výjimky) a 15 % pro osoby fyzické. Předmětem daně právnických osob se zabývá § 18. Hned první odstavec přesně formuluje, co je předmětem daně, tedy příjmy z veškeré činnosti a z nakládání s veškerým majetkem právnické osoby, pokud již dále není stanoveno jinak. Z toho vyplývá, že do předmětu daně se bude započítávat i příjem z derivátů jako jistý druh příjmu právnické osoby.

První zmínku o finančním derivátu lze nalézt v § 17b. Ten definuje, co je základní investiční fond. Odstavec 1 písmeno c) rozumí pro účely tohoto zákona, že za investiční fond se považuje investiční fond a podfond akciové společnosti s proměnným základním kapitálem podle zákona, který upravuje investiční společnosti a investiční fondy, které investují v souladu se svým statutem více než 90 % hodnoty svého majetku do zde vypsanych 8 bodů. Právě pátý bod jsou finanční deriváty podle zákona, který upravuje investiční společnosti a investiční fondy.

Druhý odstavec § 23 určuje, že pro zjištění základu daně u subjektů, kteří vedou účetnictví, se vychází z výsledku hospodaření, tedy zisk nebo ztráta. Vždy ale bez vlivu Mezinárodních účetních standardů. Subjekty, které nevedou účetnictví, vychází z rozdílu mezi příjmy a výdaji. K zápisům, které jsou na podrozvahových účtech zachyceny, se při stanovení základu daně nepřihlíží.

Druhá zmínka o derivátech se nachází v § 23 odstavci 9. Tento odstavec definuje, že výsledek hospodaření se u derivátu a části majetku a dluhu, který derivát zajišťuje, neupravuje o oceňovací rozdíl ze změny reálné hodnoty. (Česko, 1992)

8.1.2 Účtování derivátů podle české legislativy

Jak už bylo uvedeno v první části této práce, účtováním derivátů se v České republice zabývají zákony, vyhlášky a k nim příslušné české účetní standardy. Nelze opomenout i mezinárodní účetní standardy, které české účetnictví ovlivňují. Nyní jsou všechny v této kapitole více přiblíženy.

Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví

Nejvýše postaveným dokumentem, který se zabývá účetnictvím v České republice, je zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví. Ten udává, jakými vyhláškami či předpisy se jednotlivé jednotky řídí. Je vydáván Ministerstvem financí ČR. V tomto zákoně se moc o derivátech nemluví. Lze nalézt zmínku v § 4, kde účetním jednotkám prikazuje vést účetnictví v českých peněžních jednotkách, u pohledávek a závazků, podílů na obchodních korporacích, práv z cenných papírů a zaknihovaných cenných papírů a derivátů, cenin, které jsou vyjádřeny v měně cizí, tak musí použít i měnu cizí. Dále se o derivátech mluví v § 21, kde ukládají účetním jednotkám povinnost uvádět informace o derivátech ve výroční zprávě, jestliže to má význam pro posouzení majetku a jiných aktiv, také závazků a jiných pasiv, finanční situaci a výsledku hospodaření účetní jednotky. V § 25 zákona o účetnictví je uvedeno, jakým způsobem se deriváty oceňují. Poslední zmínku o derivátech lze najít v § 27, který říká, že reálnou hodnotou k okamžiku ocenění se oceňují deriváty a ty části majetku a závazků, které jsou deriváty zajištěny. (Česko, 1991)

Podrobnější úprava účtování derivátů se nachází v Českých účetních standardech, na které vyhlášky odkazují. Rovněž je vydává Ministerstvo financí ČR. Tyto standardy slouží ke sjednocení úpravy účetních metod, kterými se jednotlivé účetní jednotky řídí a účtují podle nich. Ve Finančním zpravodaji Ministerstva financí ČR je dostupný seznam těchto Českých účetních standardů. Standardy jsou zde rozdělené do šesti skupin, které se liší na základě vyhlášky, kterou se daná účetní jednotka při účtování řídí. Jsou to zkráceně České účetní standardy pro podnikatele, České účetní standardy pro finanční instituce, České účetní standardy pro pojišťovny, České účetní standardy pro zdravotní pojišťovny, České účetní standardy pro účetní jednotky, u kterých hlavním předmětem činnosti není podnikání a České účetní standardy pro ÚSC, PO, SF a OSS. Všechny tyto standardy řeší problematiku spojenou s deriváty, a to v následujících standardech č. 009, 110, 217, 306, 405 a 510. Pro účely práce mi postačí pouze standardy č. 009 a 110. Jedná se tedy o České účetní standardy pro účetní jednotky, které účtují podle vyhlášky č. 500/2002 Sb., ve znění

pozdějších předpisů (dále jen České účetní standardy pro podnikatele č. 009) a České účetní standardy pro účetní jednotky, které účtují podle vyhlášky č. 501/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen České účetní standardy pro finanční instituce č. 110). (Česko, 2002a, Česko, 2002b)

České účetní standardy pro podnikatele č. 009

Standard č. 009 s názvem Deriváty je rozdělen na tři části. První definuje cíl standardu, tedy základní postupy při účtování derivátů za účelem dosažení souladu při používání účetních metod účetními jednotkami. Druhá část odkazuje na § 52 a 53 vyhlášky, vztahující se k tomuto standardu, ve které se nachází obsahové vymezení derivátů. Třetí část mluví o postupech účtování, které lze opět nalézt v § 52 a 53 příslušné vyhlášky. To, co není upraveno v těchto dvou paragrafech, se vyměřeně použijí postupy účtování z vyhlášky č. 501/2002 Sb., a České účetní standardy pro finanční instituce.

V prvních dvou odstavcích § 52 vyhlášky se hovoří o tom, že změny reálné hodnoty vybraného derivátu, který zajišťuje reálnou hodnotu rozvahového aktiva nebo závazku, se účtují jako finanční výnos nebo finanční náklad. Zatímco změna reálné hodnoty zajištěného rozvahového aktiva nebo závazku z titulu konkrétního rizika se účtuje pomocí účtů nákladů a výnosů. Ty změny reálné hodnoty derivátu, které zajišťují očekávané peněžní toky, se účtují pomocí rozvahových účtů v účtové skupině 41. Do nákladů nebo do výnosů jsou zaúčtovány v identických obdobích, kdy jsou zaúčtovány náklady nebo výnosy spojené se zajišťovanými položkami.

V dalším odstavci jsou uvedeny podmínky, které když daný derivát splňuje, je považován za zajišťovací derivát:

- a) Na počátku zajištění je zajišťovací vztah zdokumentován
- b) Zajištění musí být efektivní
- c) Efektivita je spolehlivě měřitelná a v průběhu také posuzována

Odstavec 4 podrobněji rozebírá tyto podmínky. Účetní dokumentace musí obsahovat identifikaci zajišťovaných a zajišťovacích položek, vymezení rizika, které je předmětem zajištění a taktéž způsob výpočtu efektivnosti. Dále je zde uvedeno, kdy je zajištění efektivní a jak často musí být prověřené.

Jakmile zajišťovací derivát přestane splňovat jednu z podmínek z odstavce 3, od tohoto okamžiku se o tomto derivátu účtuje jako o derivátu k obchodování. Z toho vyplývá, že podle

tohoto standardu existují dva typy derivátů, zajišťovací derivát a derivát k obchodování. (Ministerstvo financí ČR, 2003)

Oceňovací rozdíly při uplatnění reálné hodnoty u derivátů k obchodování upravuje § 53 vyhlášky. Změny reálné hodnoty těchto derivátů se účtují jako finanční náklad či finanční výnos.

Pokud jsou oba typy derivátů (zajišťovací i k obchodování) součástí finančního nástroje, vyhláška říká, že buď se může o derivátu účtovat samostatně, nebo se vůbec o něm účtovat nemusí. Poslední zmínka v této vyhlášce je, že ostatní pravidla účtování, které zde nejsou upraveny, se řídí Českými účetními standardy pro finanční instituce. (Ministerstvo financí ČR, 2003)

České účetní standardy pro finanční instituce č. 110

Co je a co není derivát, a také kdy se o něm účtuje, je uvedeno již v teoretické části této práce. Nyní v následujících odstavcích jsou analyzovány vybrané body tohoto standardu.

Odpovědi na otázky, které neumí zodpovědět Český účetní standard pro podnikatele, lze najít právě zde, jelikož tyto standardy jsou mnohem komplexnější.

V tomto standardu v bodě 8 je uvedeno, že na podrozvahových účtech se od okamžiku sjednání derivátu účtuje o pohledávce a závazku z úrokových, měnových, akciových, komoditních a úvěrových derivátů v hodnotě podkladového nástroje. Tyto pohledávky a závazky může účetní jednotka ještě dále oceňovat, a to z důvodů změn úrokových měr, spotových měnových kurzů, změn cen akcií a změn cen komodit. Pokud k tomu skutečně dojde, vykazuje reálnou hodnotu derivátů pouze v Kč, a to na rozvahových účtech. Další bod stanovuje, že o reálných hodnotách derivátů se účtuje na rozvahových účtech.

Část standardů pro finanční instituce se zabývá zajišťovacími deriváty. První bod, který je společný pro zajišťovací deriváty, definuje podmínky, které musí daný derivát splnit, aby byl považován za zajišťovací derivát. Tyto podmínky jsou téměř totožné, jako ty, které jsou uvedeny ve vyhlášce č. 500/2002 Sb. České účetní standardy pro finanční instituce jsou ale obohaceny o podmínku, že tento derivát musí odpovídat strategii účetní jednotky v řízení rizik a také o podmínku pro zajištění peněžních toků. Tato očekávaná transakce, která je předmětem zajištění, musí být vysoce pravděpodobná a také představovat riziko, že v peněžních tocích dojde ke změnám, které ovlivní zisk či ztrátu, tedy náklady nebo výnosy.

V této části nejsou zmíněné pouze podmínky pro zajišťovací deriváty, ale také co je a není zajišťovacím nástrojem. (Ministerstvo financí ČR, 2004)

Zajišťovacím nástrojem může být:

- a) Aktivum a závazek z rozvahy
- b) Smlouva, která se neúčtuje na rozvahových účtech a které obě strany zavazují a obsahují všechny významné podmínky (tzv. pevné přísliby); zajištění těchto pevných příslibů je považováno za zajištění reálné hodnoty
- c) Budoucí transakce, kterou očekávám a která doposud nebyla smluvně pokrytá, ale její uskutečnění je vysoce pravděpodobné
- d) Čistá investice do účasti, která je v cizí měně

České účetní standardy pro finanční instituce rozeznávají 3 typy účetních metod, které se používají pro zajišťovací deriváty. Člení se v závislosti na typu zajišťovacího vztahu. Rozeznávají vztahy:

- a) Zajištění reálné hodnoty
- b) Zajištění peněžních toků
- c) Zajištění čisté investice, která je spojená s účastmi v cizí měně s rozhodujícím nebo podstatným vlivem, případně zahraniční organizační složky

V posledních odstavcích těchto standardů lze nalézt zmínku o vložených derivátech. Derivát může být součástí složeného finančního nástroje. Ten zahrnuje jak hostitelský nástroj, tak i derivát (jinak řečeno vložený derivát), který buď ovlivňuje peněžní toky, nebo modifikuje vlastnosti hostitelského nástroje. Vložený derivát se od hostitelského nástroje odděluje a účtuje, pokud jsou splněny stanovené podmínky. Následující odstavce vymezují případy, kdy ekonomické vlastnosti a rizika vloženého derivátu jsou (nejsou) v těsném vztahu s ekonomickými vlastnostmi a riziky hostitelského nástroje a zda se tento vložený derivát od hostitelského nástroje odděluje či nikoliv. Účetní jednotky, které se řídí vyhláškou č. 500/2002 Sb., použijí body 34 a 36 tohoto standardu, pouze pokud jsou transakce s vloženými deriváty významné a náklady na získání informací nepřevýší přínosy, které z nich plynou. (Ministerstvo financí ČR, 2004)

8.1.3 Mezinárodní úprava

Za zmínku určitě stojí uvést i Mezinárodní účetní standardy IAS 32 – Finanční nástroje: zveřejňování a prezentace a IAS 39 – Finanční nástroje: účtování a oceňování, ze kterých

české předpisy často čerpají. IAS 32 umožňuje konceptorům účetní závěrky lepší pochopení významu finančních nástrojů pro finanční pozici účetní jednotky, stejně tak i její výkonnost a peněžní toky. Standard IAS 39 formuluje zásady účtování a oceňování finančních aktiv, finančních závazků a vybraných smluv o nákupu nebo prodeji nefinančních položek. Dále se také zabývá problematikou zajišťovacího účetnictví. IAS rovněž definuje derivát jako finanční nástroj či jinou smlouvou, která oplývá následujícími třemi charakteristikami:

- Hodnota derivátu se mění v závislosti na změně úrokové sazby, ceny finančního nástroje, ceny komodity, měnového kurzu, cenového indexu, na úvěrovém ratingu nebo indexu
- Nevyžaduje žádnou počáteční investici nebo počáteční investici nižší, než jaká by byla vyžadována od ostatních typů smluv, u kterých by bylo možné očekávat obdobnou odezvu na změny tržních podmínek
- Bude vyrovnán v budoucnu (Strouhal, 2005, s. 45-49)

Dne 22. listopadu 2016 byl přijat Evropskou unií standard IFRS 9 Finanční nástroje: účtování a ocenění. Tento standard bude účinný pro účetní období začínající dnem 1. ledna 2018 nebo později. Dřívější aplikace je možná. Původní standard IAS 39 vychází z pevných pravidel, oproti tomu nový IFRS 9 vychází spíše z principů, na nichž je třeba stavět. (Auditor, ©2016)

8.1.4 Modelový příklad

Varianta 1:

Společnost X se rozhodla 5. 2. 2017 prodat 1 000 000 USD u společnosti Y s vypořádáním k 5. 3. 2017, aby si zajistila budoucí devizový kurz. Domluvený (forwardový) kurz činil 25,00 Kč/USD, aktuální spotový devizový kurz ke dni uzavření, který je vyhlášený ČNB, činil 24,95 Kč/USD.

V den uskutečnění transakce dochází k zachycení budoucí pohledávky a závazku z devizového forwardu na podrozvahové účty. Tyto podrozvahové účty by měly být formulovány v účtovém rozvrhu společnosti. K datu vypořádání byl kurz ČNB 25,10 Kč/USD. Společnost X dosáhla tedy ztrátu z uzavřeného měnového forwardu ve výši 100 000 Kč, kterou hradila (stejně jako výši kontraktu) z bankovní účtu, vedeného v USD (221.1). Za to jí odběratel zaplatil na bankovní účet (221.2), vedený v Kč.

Společnost uvažovala, že kurz ČNB v době vypořádání bude nižší než kurz, který si sjednali. Opak byl pravdou a kurz ČNB byl vyšší.

Tabulka 4 Postup účtování měnového kontraktu – varianta 1

Operace	Částka (Kč)	MD	Dal
Zachycení podrozvahové pohledávky	25 000 000	751	790
Zachycení podrozvahového závazku	24 950 000	790	752
Přecenění ke kurzu 25,10 Kč/USD	25 000 000	221.2	221.1
	100 000	566	
Odúčtování podrozvahové pohledávky	25 000 000	790	751
Odúčtování podrozvahového závazku	24 950 000	752	790

Zdroj: vlastní zpracování

Tento zjednodušený modelový příklad slouží pro účely práce, zejména na praktickou ukázkou zdanění. Společnost X je právnickou osobou se sídlem v ČR, ze zákona má povinnost vést účetnictví. V tomto případě se jedná o ztrátu ve výši 100 000 Kč ($1\,000\,000\text{USD} * 25,10\text{ Kč/USD} - 1\,000\,000 * 25,00\text{ Kč/USD}$). Ztráta je jen jednou z položek základu daně. V opačném případě, kdyby společnost dosahovala pouze 100 000 Kč zisku (nedosahovala žádných jiných položek ve výkazu zisku a ztráty), byla by z toho 19 % daň (19 000 Kč), která případně státu. Jestliže by se jednalo o osobu fyzickou, která si nemůže dát deriváty do obchodního majetku, celý zisk by se zdanil 15% sazbou a na případnou ztrátu by se nepřihlíželo. Pokud by fyzická osoba derivát zařadila do obchodního majetku, opět se zdaní sazbou 15 %, ale v případě ztráty si může touto ztrátou upravit výsledek hospodaření.

Varianta 2:

Společnost X se rozhodla 5. 12. 2016 prodat 1 000 000 USD u společnosti Y s vypořádáním k 5. 1. 2017, aby si zajistila budoucí devizový kurz. Domluvený (forwardový) kurz činil 25,00 Kč/USD, aktuální spotový devizový kurz ke dni uzavření, který je vyhlášený ČNB, činil 24,95 Kč/USD.

V den uskutečnění transakce dochází k zachycení budoucí pohledávky a závazku z devizového forwardu na podrozvahové účty. Tyto podrozvahové účty by měly být formulovány v účtovém rozvrhu společnosti. K 31. 12. 2016 (rozvahovému dni), tedy datum přede dnem vypořádání kontraktu, je nutné účtovat o reálné hodnotě derivátu. Reálná

hodnota k rozvahovému dni byla stanovena jako záporná ve výši 79 000 Kč. Kurz ČNB k 31. 12. 2016 byl 25,05 Kč/USD. K datu vypořádání byl kurz ČNB 25,15 Kč/USD. Bankovní účet vedený v USD (221.1), bankovní účet vedený v Kč (221.2).

Tabulka 5 Postup účtování měnového kontraktu – varianta 2

Operace	Částka (Kč)	MD	Dal
Zachycení podrozvahové pohledávky	25 000 000	751	790
Zachycení podrozvahového závazku	24 950 000	790	752
Reálná hodnota derivátu k rozvahovému dni (31. 12. 2016)	79 000 daň se počítá	566	373
Přecenění podrozvahy devizovým kurzem 25,05 Kč/USD	100 000	752	790
Den vypořádání kontraktu	71 000	566	373
Vypořádání forwardu kurzem 25,15 Kč/USD (platba)	25 000 000	221.2	221.1
	150 000	373	221.1
Odúčtování podrozvahové pohledávky	25 000 000	790	751
Odúčtování podrozvahového závazku	24 850 000	752	790

Zdroj: vlastní zpracování

Varianta 2 je založena na podobném principu. Odlišnost od varianty 1 je, že pokud společnost měla datum účetní závěrky (31. 12. 2016) přede dnem vypořádání kontraktu, je nutno účtovat o reálné hodnotě derivátu, rovněž je třeba přecenit na podrozvaze. Ve variantě 2 se jednalo o zápornou reálnou hodnotu, společnost realizovala kurzovou ztrátu. Do daňového přiznání přišel náklad ve výši 79 000 Kč. Zbýlý postup je obdobný s variantou 1.

8.2 Analýza současného systému zdanění finančních derivátů na Slovensku

Současný systém zdanění finančních derivátů na Slovensku se od systému zdanění v České republice moc neliší. Nejprve je rozebráno zdanění derivátů jak z pohledu fyzických, tak z pohledu právnických osob. Poté dochází k analýze dokumentu, kterým se povoluje

posílená spolupráce v oblasti daně z finančních transakcí. Na závěr je důležité věnovat pozornost i legislativním zdrojům, které upravují způsob účtování finančních derivátů.

8.2.1 Zdanění derivátů na Slovensku

Na základě toho, kdo je poplatníkem daně lze na území Slovenské republiky rozlišit dva typy zdanění derivátů:

- Zdanění derivátů u fyzických osob, které nejsou účetní jednotkou (nepodnikají ani neúčtují v jednoduchém účetnictví)
- Zdanění derivátů u účetních jednotek (může se jednat jak o fyzickou, tak i o právnickou osobu, která účtuje v soustavě jednoduchého nebo podvojného účetnictví)

Dne 23. 11. 2016 schválil parlament novelu zákona o dani z příjmů ve znění pozdějších předpisů, která nabyla platnost pro podnikatele a jiné poplatníky z velké části od 1. 1. 2017. Oba typy poplatníků se řídí zákonem č. 595/2003 Z. z., o dani z příjmů. (Slovensko, 2003a)

Zdanění derivátů u fyzických osob, které nejsou účetní jednotkou

Daň z příjmů fyzických osob bez ohledu na to, zda jsou či nejsou účetní jednotkou, upravuje na území Slovenské republiky zákon o dani z příjmů. V první části tohoto zákona lze nalézt pouze dva paragrafy. § 1 formuluje, co tento zákon upravuje, tedy předmět úpravy a § 2 definuje základní pojmy. Základní pojmy jako kdo je poplatníkem a tedy má daňovou povinnost, lze nalézt v § 2 písmenech d) a e). V písmenech f) až l) je definován předmět daně, zdanitelný příjem, daňový výdaj, daňová ztráta a zdaňovací období.

Druhá část zákona se zabývá daní fyzické osoby. Jedná se o paragrafy 3 až 11. V § 3 je přesně definován předmět daně a taktéž, co předmětem daně není. Mezi ostatní příjmy, které lze nalézt v § 8, se pod písmenem k) se nachází příjem z derivátových operací. Tyto příjmy se zdaňují ve zdaňovacím období, ve které došlo ke skutečné výplatě příjmu. Do základu daně se zahrnuje příjem, který je snížený o výdaje prokazatelně vynaložené na jeho dosažení. Pro zdanění příjmu z převodu opce je výdajem kupní cena, která je prokazatelně zaplacená za opci. Za výdaje z derivátových operací se podle § 8 odstavce 11 považují poplatky a jiné podobné platby, které souvisejí s realizací derivátových operací a výdaje, které souvisejí s vypořádáním těchto derivátových operací. (Slovensko, 2003a)

Příjmy osvobozené od daně lze nalézt v § 9. Pro účely práce je nejdůležitější odstavec 1 písmeno l), který osvobozuje od daně příjmy z prodeje cenných papírů, opcí a příjem

z derivátových operací, které plynou z dlouhodobého investičního spoření po splnění podmínek ustanovených zvláštním předpisem včetně příjmu, který je vyplacený po uplynutí 15 let od začátku dlouhodobého investičního spoření. Zato příjem z prodeje cenných papírů, opcí a příjem z derivátových operací, které byly obchodním majetkem poplatníka, od daně osvobozené nejsou.

Při zjišťování základu daně nebo daňové ztráty se vychází z rozdílu mezi příjmy a výdaji. Při dosažení ztráty z derivátových operací, není tato ztráta daňově uznatelná.

§ 15 stanovuje sazbu pro fyzické osoby ze základu daně zjištěného podle § 4 na:

- 19 % z té části základu daně, která nepřesáhne 176,8 násobku sumy platného životního minima včetně
- 25 % z té části základu daně, která přesáhne 176,8 násobku sumy platného životního minima (Slovensko, 2003a)

Částky životního minima jsou upravené v zákoně č. 601/2003 Z. z. o životnom minime a o zmene a doplnení niektorých zákonov ve znění pozdějších předpisů. U plnoleté fyzické osoby to činí 198,09 eur měsíčně, což po vynásobení stanoveného násobku mi dává částku 35 022,31 eur. Tato částka představuje hranici základu daně pro uplatnění vyšší sazby daně z příjmů fyzické osoby. (Slovensko, 2003b)

Zdanění derivátů u účetních jednotek

Daň z příjmů u osob, které vedou účetnictví, je taktéž upravená jako daň z příjmů osob, které nejsou účetními jednotkami, v zákoně o dani z příjmů. Tato informace je srovnatelná se zdaněním derivátů u účetních jednotek v českém daňovém prostředí. Sazba daně podle § 15 činí 21 % ze základu daně sníženého o daňovou ztrátu. Před novelizací zákona o dani z příjmů činila sazba daně 22 %. Vyplyvá z toho to, že nižší sazbu daně použije poplatník až za zdaňovací období, které začíná 1. 1. 2017. Za zdaňovací období roku 2016 musí právnické osoby uplatňovat ještě sazbu 22 %. (Slovensko, 2003a)

§ 19 se zabývá daňovými výdaji. První odstavec stanovuje, že pokud výše výdajů (nákladů) limituje tento zákon anebo jeho zahrnutí ve zdaňovacím období upravuje tento zákon v jiné výšce jak zvláštní předpis, prokázaný výdaj (náklad) je možné zahrnout do daňových výdajů jen v rozsahu a za podmínek stanovených v tomto zákoně. Pokud výše výdajů (nákladů) limituje tento zákon výškou dosaženého příjmu nebo výškou příjmu z přijaté úhrady, uplatní se výdaj (náklad) nebo jeho část do daňových výdajů v tom zdaňovacím období,

ve kterém byl dosaženo příjem nebo přijatá úhrada. V souvislosti s tím, odstavec 2 písmeno o) říká, že daňové výdaje, které je možné uplatnit jen v rozsahu a za podmínek ustanovených v tomto zákoně, je souhrn výdajů (nákladů) na deriváty do výšky příjmů (výnosů) z derivátů v souhrnu za zdaňovací období, ale kromě:

- Poplatníků, kteří vykonávají činnost podle zvláštního předpisu, dále Exportně-importní banka Slovenské republiky, pojišťovny, poboček zahraničních pojišťoven, zajišťoven a poboček zahraničních zajišťoven, kterým se výdaj (náklad) na deriváty uzná do výšky účtované jako náklad
- Zabezpečovacích derivátů, při kterých se výdaj (náklad) uzná do výšky účtované jako náklad

U poplatníka, který účtuje v soustavě podvojného účetnictví, se vychází při zjišťování základu daně nebo daňové ztráty z výsledku hospodaření. Stejně jako u osob, kteří nevedou účetnictví, je ztráta vznikající z obchodů s deriváty daňově neuznatelná. Náklad se uplatňuje jen do výšky příjmu z dané operace. (Slovensko, 2003a)

Rozhodnutí rady, kterým se povoluje posílená spolupráce v oblasti daně z finančních transakcí

Dne 28. září 2011 přijala Komise návrh směrnice Rady o společném systému daně z finančních transakcí. Cílem návrhu zavedení Daně z finančních transakcí (FTT) bylo:

- Harmonizovat právní předpisy o nepřímém zdanění finančních transakcí, což je k zajištění řádného fungování vnitřního trhu pro transakce s finančními nástroji a zabránění narušení hospodářské soutěže mezi finančními nástroji, hospodářskými subjekty a trhy v celé Evropské unii nezbytné a potřebné
- Zajistit, aby sektor týkající se financí spravedlivěji a podstatnějším způsobem přispíval do veřejných příjmů a pomohl tak pokrýt následky krize
- Vytvořit takové nástroje, které by odrazovaly od transakcí, které nezvyšují účinnost finančních trhů, a doplnit tak regulační opatření, která mají zabránit budoucím krizím (Senát Parlamentu České republiky, ©2012)

Jen některé členské státy vybíraly před propuknutím finanční a hospodářské krize daně z finančních transakcí. Původně chtěla Komise zavést FTT ve všech členských státech. Zjistilo se, že některé státy s návrhem nesouhlasí. Část z nich ale oznámilo, že mají v úmyslu takovou daň zavést, rozšířit či zvýšit daňové sazby tak, aby docházelo k úhradě nákladů této

krize. Důležité bylo v zájmu účinného fungování vnitřního trhu zajistit, aby nedošlo k narušení hospodářské soutěže napříč hranicemi a mezi produkty a hospodářskými subjekty. Aby došlo k pozitivním účinkům a zohlednění daňové neutrality, byla nezbytná široce pojatá harmonizace, zejména proto, aby se vztahovala také na velmi mobilní produkty, jako jsou deriváty, a na mobilní aktéry a trhy. Proto byl v roce 2011 předložen návrh o společném systému daně z finančních transakcí. Jde o instrument, umožňující skupině alespoň devíti členských států, aby pokračovaly v iniciativě, navržené Komisí, pokud se ukáže, že není možné dosáhnout jednomyslné shody mezi všemi státy.

Návrh a jeho varianty byly intenzivně projednávány, docházelo k zásadním názorovým rozdílům, ale nakonec v únoru Komise schválila návrh, který upravuje podrobnosti daně z finančních transakcí, který má být zaveden v rámci posílené spolupráce v 11 členských státech EU. Jedná se o státy Belgie, Německo, Estonsko, Řecko, Španělsko, Francie, Itálie, Rakousko, Portugalsko, Slovinsko a Slovensko. Nová daň, vyplývající z tohoto návrhu, se výhradně vztahuje na finanční operace, které jsou prováděné finančními institucemi, tedy na banky, investiční fondy a podobné instituce, které uskutečňují velké množství transakcí mezi sebou. Nevztahuje se tedy na každodenní finanční transakce občanů a podniků jako je pojištění, hypotéky, půjčky, platby kartou, platby, vklady, půjčky firmám, vydávání nových akcií a dluhopisů atd.

Navrhovaná sazba daně u obchodů s dluhopisy a akciemi činí 0,1 % a v případě derivátových nástrojů pak 0,01 %. Evropská komise předpokládá, že výběr těchto daní v 11 státech přinese 30 – 35 miliard eur ročně.

Česká republika k této spolupráci nepřistoupila. Jednou z podmínek posílené spolupráce je, že nesmí negativně ovlivnit státy, které se této spolupráce neúčastní a nesmí také způsobit deformaci jednotného trhu. Časem se může k FTT kterýkoli stát připojit. (Senát Parlamentu České republiky, ©2012)

8.2.2 Účtování derivátů na území Slovenské republiky

Před tím, než dojde ke zdanění derivátu, dojde k účtování, proto je vhodné, alespoň si ukázat, z jakých dokumentů (legislativních zdrojů) při účtování vycházet. Klíčovým dokumentem, který se zabývá účetnictvím na území Slovenské republiky, je zákon č. 431/2002 Z. z. o účetnictví. (Slovensko, 2002)

Podrobnější úpravou, která se zabývá účetnictvím podnikatelů je Opatření Ministerstva financí Slovenské republiky z 2. prosince 2015 č. MF/19930/2015-74. Celý § 16 řeší problematiku spojenou se členěním a účtováním derivátů. Má na starosti otázky spojené přímo s deriváty, neexistuje zde žádná vyhláška, která by následně odkazovala na účetní standardy, tak jak je tomu v českém prostředí. Tento postup je mnohem přehlednější. (MF SR, ©2002b)

Účtování finančních institucí upravuje Opatření Ministerstva financí Slovenské republiky z 13. listopadu 2002 č. 20359/2002-92. Část, která se zabývá deriváty (zásady a postupy účtování), se nachází v § 17. Celkově lze tedy účtování derivátů na území Slovenské republiky, až na malé výjimky, považovat za stejné s účtováním derivátů na území České republiky. Stejně jako české účetnictví, tak i slovenské, ovlivňují Mezinárodní účetní standardy. Ty se snaží o mezinárodní harmonizaci účetnictví. Jejich zásady jsou uplatněny v domácích legislativách. (MF SR, ©2002a)

8.3 Analýza současného systému zdanění finančních derivátů v Polsku

Posledním ze států, který se v této práci objevuje a také komparuje s ostatními, je Polsko. Rovněž jako v kapitolách, týkajících se České republiky a Slovenska, tak i zde dochází k analýze systému zdanění finančních derivátů. Okrajově je také uvedena zmínka o dokumentech, ze kterých vyplývají zásady a způsoby vedení účetnictví na území Polské republiky.

8.3.1 Zdanění derivátů v Polsku

Zdaněním derivátů se věnují Ustawa o podatku dochodowym od osob fizycznych a Ustawa o podatku dochodowym od osob prawnych. Česká republika a Slovensko upravují zdanění pouze v jednom zákoně, ve kterém se nachází část pro fyzické osoby, část pro právnické osoby a společná ustanovení.

Na základě toho, kdo je poplatníkem daně lze na území Polska rozlišit dva typy zdanění derivátů:

- Zdanění derivátů u fyzických osob
- Zdanění derivátů u právnických osob (Polsko, 1991a; Polsko, 1992)

Zdanění derivátů u fyzických osob, které nejsou účetní jednotkou

První kapitola Ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych se zaměřuje na subjekt a předmět zdanění. Fyzické osoby, mající bydliště na polském území, platí daně z veškerých svých tuzemských i zahraničních příjmů (výnosů), bez ohledu na umístění zdroje příjmů (neomezená daňová povinnost). Ty fyzické osoby, které nemají místo bydliště na polském území, platí daně pouze z příjmů (výnosů), které na polském území dosáhli. Pro účely práce se jedná především o příjem z cenných papírů a derivátových finančních instrumentů, které nejsou cennými papíry, které jsou přijaty k veřejnému obchodování na polském území v rámci regulovaného akciového trhu, včetně těch, které jsou generovány z prodeje těchto cenných papírů nebo z práv, které vyplývají z jejich realizace.

Ve článku 5a bodě 13 se nachází odkaz na definici derivátových finančních nástrojů, kterou lze dohledat v Ustawe z dnia 29. 7. 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (neboli zákon o obchodování s finančními nástroji). V tomto zákoně ve článku 2 odstavci 1 je celý výčet, co je považováno za finanční instrument.

Na straně daňového poplatníka může nastat situace, v níž náklady na dosažení příjmu přesáhnou součet výnosů, taková osoba pak utrpí ztrátu. Článek 9 odstavec 3 umožňuje ztrátou, kterou daňový poplatník může dosáhnout ve zdaňovacím období, snížit příjmy v následujících pěti letech, s podmínkou, že snižovaná částka v kterémkoliv roku nesmí překročit 50 % hodnoty ztráty. Odstavec 6 se vztahuje ke ztrátám z prodeje akcií ve společnosti, cenných papírů, včetně prodeje cenných papírů na regulovaném trhu v krátkodobém hledisku a zaplacené likvidaci finančních derivátů a realizaci práv z nich vyplývajících.

Za kapitálové příjmy se považují podle článku 17 odstavce 1 bod 10) i příjmy z prodeje finančních derivátů a z realizace práva vyplývajících z nich. Tyto příjmy jsou přijímány daňovými poplatníky v kalendářním roce. Podle odstavce 1b) se za datum příjmů plynoucí z realizace práv spojených s finančními deriváty považuje okamžik realizace těchto práv.

Za uznatelné náklady se nepovažují podle článku 23 odstavce 1 bod 38a) ty náklady, které souvisejí s pořízením finančních derivátů, a to do doby než dojde k samotné realizaci práv, či neuplatnění realizace práv, které plynou z finančních derivátů. Podle bodu 38b) se jedná také o náklady ze zaplacených úroků a poplatků z úvěru, ze kterého došlo k nabytí cenných papírů, podílů (akcie) nebo finančních derivátů, připadající v poměru k té části úvěru, která

nebyla vynaložena na nákup těchto cenných papírů, podílů (akcií) či derivátových finančních nástrojů. (Polsko, 1991a)

Šestá kapitola zákona o daních z příjmů fyzických osob se zaměřuje na základ, sloužící pro výpočet a stanovení výše daně. Přesněji ve článku 27 odstavce 1 lze nalézt tzv. daňovou stupnici. Daňová stupnice je vzor, na jehož základě se stanovuje výše daně, kterou zaplatí daňový poplatník z příjmu získaného v jednom daňovém roce. Pásma v daňové stupnici (daňová pásma) stanovují, jakou sazbou daně jsou zdaněny příjmy daňového poplatníka. Pokud daňový poplatník dosáhne příjmů do částky 85 528 PLN, je zdaněn první sazbou daně, tedy 18 % základu daně minus částka snižující daň. V případě, že dosahuje příjmů vyšších, rozdíl příjmu nad prvním daňovým pásmem je zdaněn podle druhé sazby, která činí 32 %. Hraniční částka činí 85 528 PLN. Tuto daňovou stupnici lze použít pouze u příjmů zdaněných na obecných principech, nelze použít u příjmů zdaněných ve zjednodušených formách. Dále je možné se v tomto zákoně dočíst, že existují výjimky, u kterých tyto sazby neplatí. Mezi ně patří i příjmy z prodeje cenných papírů nebo finančních derivátů, včetně provádění práv plynoucích z těchto nástrojů. Tyto příjmy se daní 19 % sazbou. Ustanovení lze nalézt ve článku 30b odstavce 1. Odstavec 4 naopak stanovuje, jestliže tyto prodeje slouží pro výkon hospodářské činnosti, odstavec 1 neplatí. Po skončení zdaňovacího období se vyžaduje po poplatníkovi, aby podal daňové přiznání. (Polsko, 1991a)

Zdanění derivátů u účetních jednotek

Plátcům daně, kteří nemají na polském území sídlo či vedení firmy, podléhají dani pouze ty příjmy, které získali právě na území Polské republiky. Za tyto příjmy se podle článku 3 odstavce 3 bod 3) zejména považují příjmy z cenných papírů a derivátových finančních instrumentů, které nejsou cennými papíry přijaty k veřejnému obchodování na polském území v rámci regulovaného devizového trhu, včetně příjmů, které plynou z prodeje těchto cenných papírů a instrumentů a z nich vyplývajících realizačních práv.

Ve článku 4a bodě 22 lze nalézt opět odkaz na definici derivátových finančních nástrojů. Tento odkaz je totožný jak pro osobu fyzickou, tak pro osobu právnickou.

Podle odstavce 3f) článku 12, který se zabývá příjmy, se za datum příjmů plynoucí z realizace práv spojených s finančními deriváty považuje okamžik realizace těchto práv. (Polsko, 1992)

Společnosti, které dosahují příjmy, dosahují rovněž i nákladů v cizí měně, proto často využívají derivátové finanční nástroje (zejména měnové opce), především za účelem

zajištění svých peněžních toků proti měnovému riziku. Zároveň dochází k tomu, že tyto nástroje generují ztrátu pro daňového poplatníka. Ne každá ztráta může být zahrnuta do nákladů spojených se získáním příjmu. Za daňově uznatelné náklady spojené se získáním finančních derivátů se podle článku 16 odstavce 1 bod 8b) může jednat pouze tehdy, když dojde k samotné realizaci práv nebo se jedná o náklady při neuplatnění realizace práv, které plynou z finančních derivátů anebo náklady při placené likvidaci těchto nástrojů, pokud tyto náklady nezvyšují počáteční hodnotu dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku. Důležité je, aby byla splněna hlavní podmínka pro uznání daňového nákladu, a to aby výdaje na získání derivátových instrumentů byly vynaloženy za účelem udržení a zabezpečení zdrojů příjmů. V případě nákupu opční smlouvy či futures, který se týká poskytování zdrojů příjmů a je rozumně i ekonomicky odůvodněný, potenciální ztráta z těchto nástrojů může být daňovým nákladem. Tak je tomu v situaci, ve které poplatník obdrží měsíční plat od zahraniční protistrany v eurech ve stálé výši. Každý pád eura způsobuje snížení příjmů polské společnosti. V tomto případě je nákup zajišťovacích instrumentů zcela oprávněný a ztráta, která vznikla z těchto instrumentů, je zdanitelná.

V případě pořízení derivátových instrumentů pro spekulativní účely, ztráta z těchto transakcí nemůže být odčitatelná.

Podle článku 16g odstavce 4 se za výrobní náklad považuje i hodnota nákladů za práci vynaloženou s deriváty.

Zákon o dani z příjmů právnických osob ve článku 19 odstavce 1 stanovuje procentuální výměr daně. Pro rok 2017 činí daň 19 % ze základu daně. Daň ve výši 15 % ze základu daně lze umožnit pouze v případě, že se jedná o malého plátce či u začínajících poplatníků, kteří vznikli v průběhu zdaňovacího období. (Polsko, 1992)

Účtování derivátů na území Polské republiky

Stejně jako Česká republika či Slovensko, tak i Polsko má jako nejdůležitější právní předpis, který formuluje oblast účetnictví, zákon o účetnictví. V Polsku ho lze najít pod názvem Ustawa o rachunkowości ze dne 29. září 1994 ve znění pozdějších předpisů. Povinnost vytvoření účetních pravidel vyplývá přímo ze zákona a je povinností každé účetní jednotky. Zákon o účetnictví stanovuje pouze hlavní rámec, představuje možnosti vytvoření individuálního a jedinečného systému vedení účetnictví. Je možné použít zjednodušené postupy při splnění podmínky, že jednotka bude vést účetnictví transparentním způsobem. Od doby, kdy zákon o účetnictví přišel v platnost, byl mnohokrát novelizován a neustále

podléhá změnám v důsledku adaptace na měnící se Mezinárodní účetní standardy. Ve článku 10 odstavce 3 tohoto zákona stanovuje, že v případech, které nejsou upraveny zákonem, ale zároveň přijímá zásady účetnictví, jednotky mohou používat vnitrostátní účetní standardy, které vydal Výbor pro účetní standardy. Jestliže chybí příslušný národní standard, je možné využít Mezinárodní účetní standardy. (Polsko, 1994)

Vnitrostátních účetních standardů je celkem 10, z toho ten první se zabývá cash flow a najdeme v něm zmínku o finančních derivátech, zejména ve článku 3 odstavci 3.3, který formuluje peněžní toky a jejich úpravu a ve článku 5 odstavci 5.3. písmena e), který má na starosti peněžní toky z investiční činnosti. (Ministerstwo finansów, ©2011-2017)

9 APLIKOVATELNÉ ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ VYUŽITELNÉ INVESTORY A EMITENTY O SYSTÉMECH ZDANĚNÍ VYBRANÝCH ZEMÍ

Na začátku druhé části práce je stručně provedena analýza makroprostředí vybraných států Visegrádského prostoru. Ta slouží k představě, o jaké státy se jedná. Až následné zdanění derivátů v těchto vybraných zemích ukazuje, jaké rozdíly mezi nimi lze najít. Tyto rozdíly jsou důležité zejména v oblasti rozhodování, zda obchodovat s finančními deriváty na tomto území.

Jak už samotný název kapitoly napovídá, v této kapitole dochází k porovnávání analýz zdanění derivátů, a to jak v České republice, Slovenské republice, tak i Polsku. Jednotlivé daňové systémy jsou zhodnoceny jak z pozice investora, tak samozřejmě z pohledu emitenta. Měřítky pro srovnání jsou formální stránka a jejich přehlednost, finanční stránka a různé výhody a nevýhody v těchto zemích.

Prvním měřítkem, který poslouží ke komparaci jednotlivých daňových systémů, je formální stránka a její přehlednost. Zmíněné měřítko jistě není hlavní faktorem při rozhodování se, zda do obchodování s derivátovými instrumenty vstoupit, či nikoliv. Pokud se ale člověk nad tím zamyslí, jestliže osoba má k dispozici přehledný daňový systém a základní ekonomické a právní znalosti, umí v tomto systému číst, tak nemusí si nutně najímat daňového poradce, tím tedy snižuje náklady nepřímo související s obchodováním. Česká republika, Slovenská republika, tak i Polsko mají zdanění zakotvené v zákoně o dani z příjmů. Zhlediska přehlednosti a komplexnosti lze považovat všechny legislativní zdroje ze všech vybraných států za velmi podobné. Česká republika a Slovenská republika mají toto zdanění pouze v jednom zákoně, který je podle paragrafů rozdělen na část, která je čistě pro fyzické osoby, část pro právnické osoby a společná ustanovení. Polsko má Zákon o dani z příjmů rozdělený na dva samostatné zákony, a to zákon o dani z příjmů fyzických osob a zákon o dani z příjmů právnických osob. Zákony jsou přístupné bez problémů na internetu ve všech zemích, stejně tak existují i v tištěných formách.

Před samotným zdaněním dochází k účtování derivátů. Všechny tři státy mají velmi podobný způsob vedení účetnictví. Vychází ze zákona o účetnictví, který je primárním dokumentem, zabývajícím se účetnictvím. Tento zákon je v jednotlivých zemích různě novelizován a zároveň podléhá změnám v důsledku adaptace na měnící se Mezinárodní účetní standardy. Všechny země mají své vnitrostátní účetní standardy.

Nyní je vhodné zaměřit se ke zmíněnému zdanění. Základním rozdílem u zdanění derivátů je rozdíl v možnosti kompenzace nákladů. Na území Slovenské republiky je kompenzace u derivátů možná jen do takové výšky, jaká je v souhrnu výše příjmů z derivátů. Existují dvě výjimky, kdy toto pravidlo neplatí, zejména v případě, kdy se jedná o deriváty zajišťovací. U těchto derivátů se náklad uznává v plné výši. Jestliže osoba dosáhne ztrátu ze zajišťovacích derivátů, tato ztráta mu poslouží ke snížení celkového základu daně. U ztráty z derivátů k obchodování se nepřihlíží. Česká republika při snižování základu daně nepřihlíží k tomu, zda se jedná o derivát zajišťovací či derivát k obchodování. Zde je důležité u fyzické osoby rozlišit, zda mají možnost zahrnout si derivát do obchodního majetku, či nikoliv. Pokud tuto možnost nemají, na ztráty z derivátových operací se nepřihlíží. To neplatí u fyzické osoby, která může derivát zahrnout do obchodního majetku. Ztrátu lze uplatnit již v příslušném zdaňovacím období. Pokud ztrátu z důvodu nízkých příjmů neuplatní v tomto roce, může ji uplatnit v následujících pěti zdaňovacích obdobích. V Polsku může taktéž nastat situace, ve které náklady na dosažení příjmů přesáhnou součet výnosů. Tuto ztrátu, kterou utrpí ve zdaňovacím období, lze v následujících pěti zdaňovacích obdobích uplatnit. Důležitá je podmínka, že snižovaná částka v kterémkoliv roku nesmí překročit 50 % hodnoty ztráty.

Pokud by mělo dojít ke zhodnocení jednotlivých států z hlediska uplatnění ztráty, u derivátů jak z pohledu investora, tak z pohledu emitenta, lze konstatovat, že nejméně výhodné uplatnění ztráty má Slovensko. Případné ztráty v této zemi lze využít pouze v případě, jednalo-li se o zajištění proti riziku či u poplatníků, kteří vykonávají činnost podle zvláštního předpisu. Na druhém místě by se umístilo Polsko. Může si uplatnit ztrátu v následujících pěti zdaňovacích obdobích, avšak s podmínkou, že snižovaná částka v kterémkoliv roce nesmí překročit 50 % hodnoty ztráty. Za nejvýhodnější daňový systém z hlediska uplatnění ztráty lze považovat systém České republiky. Zde lze využít odpočtu ztráty v jakékoliv výši a v kterémkoliv z následujících pěti zdaňovacích obdobích. U fyzické osoby je důležité sledovat, zda je derivát zařazen do obchodního majetku.

Slovenská republika, jako jediná má posílenou spolupráci v oblasti daně z finančních transakcí. Nová daň, vyplývající z tohoto návrhu, se výhradně vztahuje na finanční operace, které jsou prováděné finančními institucemi. Česká republika ani Polsko k této spolupráci nepřistoupilo. Navrhovaná sazba daně u obchodů s dluhopisy a akciemi činí 0,1 % a v případě derivátových nástrojů pak 0,01 %.

Další kritérium, které poslouží k porovnání, je sazba daně. Česká republika rozlišuje odlišné sazby pro fyzickou osobu a právnickou osobu. Pro osobu fyzickou činí 15 %, pro osobu

právníckou 19 %. Na území Slovenské republiky lze rovněž rozlišit sazby pro oba typy osob. Fyzická osoba, která nepřesáhne 176,8 násobku sumy platného životního minima včetně, zdaní tento příjem 19% sazbou. Jestliže tato osoba překročí tento stanovený limit, musí zdanit příjem vyšší sazbou, a to 25 %. Právnícké osoby mají od 1. 1. 2017 novou sazbu daně ve výši 21 %. Daňový poplatník, který podá daňové přiznání za rok 2016, musí příjem zdanit bývalou sazbou daně, která pro rok 2016 činí 22 %. V Polsku je sazba daně založena na podobném principu. Fyzická osoba, která dosahuje příjmů do částky 85 528 PLN, daní sazbou 18 % základu daně minus částka snižující daň. V případě, kdy dosahuje příjmů vyšších nad tuto hranici, je rozdíl zdaněn 32 %. Existují výjimky, kdy příjem z finančních derivátů je zdaněn 19% sazbou. Jedná se o situaci, kdy prodeje neslouží pro výkon hospodářské činnosti. Je-li tomu naopak, vychází se základních sazeb (18 % a 32 %). Daň pro právnícké osoby činí pro rok 2017 19 % ze základu daně. Jestliže se jedná o malého plátce či začínajícího poplatníka, může použít sazbu 15 %. U tohoto kritéria je těžké určit, který ze systému je pro investora nejvýhodnější. Záleží totiž na samotném subjektu, který chce s deriváty obchodovat, na jeho formě podnikání, zda je právnícká či fyzická osoba, na sociálním postavením, tedy zda má možnost uplatnit si nějaké daňové úlevy a na mnoho dalších faktorech. Jedno je ale jisté, že investor i emitent bude požadovat daň co nejnižší. Zdanění příjmů je možné ze strany státu považovat za uplatnění sociální politiky.

ZÁVĚR

Zdanění je takové téma, které je považováno za každodenní chléb. Při jakémkoliv nákupu čehokoliv je nutné platit daň. Není tedy divu, když i při obchodování s finančními deriváty se daň musí odvádět.

Dílčím úkolem této práce bylo zpracovat teoretické poznatky týkající se finančních derivátů formou literární rešerše. Tato problematika je značně rozsáhlá, proto je práce zaměřena pouze na vybrané druhy, zejména na pevné termínové kontrakty a opční kontrakty.

Následně bylo nutné představit státy, kterými se práce zabývá, tedy udělat stručnou analýzu makroprostředí. Poté došlo k vypracování analýz současného stavu legislativních zdrojů všech tří zemí, ať už ze strany účetnictví, tak i z pohledu zdanění. Je nutné rozlišovat, o jakou osobu se jedná. Podmínky zdanění jsou pro osoby fyzické odlišné od podmínek pro osoby právnické.

Přínosem práce je nepochybně komplexní pohled na zdanění derivátů, ale i účtování, především v podmínkách České republiky. Dalším plusem této práce je rovněž ztvárnění právní úpravy do podoby, která je pro amatéra v této oblasti, mnohem přijatelnější a použitelnější. Dále díky komparaci s ostatními státy lze vidět malé ale i zásadní rozdíly ve způsobu zdanění. Stálý obchodník s deriváty či pouze potencionální obchodník si může udělat jistou představu z hlediska daně z příjmů, ve kterém státě je obchodování s finančními deriváty nejvýhodnější. Jak se odlišují sazby daně, přehlednost dokumentů či možné uplatnění ztráty, jsou hlediska, která nepochybně ovlivňují chování obchodníka.

To, který systém zdanění je nejvýhodnější, záleží na samotném subjektu, který s finančními deriváty chce obchodovat a na jeho postavení (na množství daňových úlev), na typu podnikání, zda je fyzická či právnická osoba a na řadě dalších kritérií.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Auditor [online]. 2016. (9), 10 [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://www.kacr.cz/file/4006/casopis-auditor-c-9-2016.pdf>

Český statistický úřad [online]. 2017a. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zamestnanost_nezamestnanost_prace

Český statistický úřad [online]. 2017b. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/prace_a_mzdy_prace

Český statistický úřad [online]. 2017c. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/mira_inflace

Český statistický úřad [online]. 2017d. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide

Český statistický úřad [online]. 2017e. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hdp_narodni_ucty

Český statistický úřad [online]. 2017f. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=DEM05&z=T&f=TABULKA&skupId=546&katalog=30845&pvo=DEM05&str=v94>

Český statistický úřad [online]. 2015. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/cr_od_roku_1989_zo

DVOŘÁK, Petr, 2006. *Deriváty*. Praha: Oeconomica. ISBN 80-245-1033-2.

Główny Urząd Statystyczny [online]. 2017a. [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/roczne-rachunki-narodowe/produkt-krajowy-brutto-w-2016-roku-szacunek-wstepny,2,6.html>

Główny Urząd Statystyczny [online]. 2017b. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <http://stat.gov.pl/sygnalne/komunikaty-i-obwieszczenia/lista-komunikatow-i-obwieszczen/obwieszczenie-w-sprawie-przecietnego-miesiecznego-wynagrodzenia-w-sektorze-przedsiębiorstw-w-styczniu-2017-roku,56,37.html>

Główny Urząd Statystyczny [online]. 2017c. [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-i-ruch-naturalny-w-2016-r-,30,1.html>

Główny Urząd Statystyczny [online]. 2016. [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/miesieczna-informacja-o-bezrobociu-rejestrowanym-w-polsce-w-grudniu-2015-r-,1,47.html>

HULL, John, c2012. *Options, futures, and other derivatives*. 8th ed., Boston: Prentice Hall. ISBN 978-0-13-216494-8.

HEMMELGARN, Thomas et al, 2015. *Financial transaction taxes in the European Union. European Comission Working Paper*, N. 62. ISBN 978-92-79-54705-8. doi:10.2778/306730

CHOVANCOVÁ, Božena. et al, 2016. *Finančné trhy: nástroje a transakcie*. Druhé, prepracované a doplnené vydanie., Bartislava: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-8168-330-5.

Investiční web [online]. 2017. [cit. 2017-03-28]. Dostupné z: <http://www.investicniweb.cz/news-polsko-inflace-unor-2017/>

JÍLEK, Josef, 2010. *Finanční a komoditní deriváty v praxi 2.*, upr. vyd., Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3696-9.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. 2017. [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/visegrad/o_visegradu_1.html

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR [online]. 2015. [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <https://www.mzv.sk/documents/10182/13375/V%C3%BDsledky+ZO+SR+za+rok+2014+do+RVPEI.pdf/54ad7039-b250-4d17-8c2f-8d7b7e6a357d>

Ministerstwo rozwoju [online]. 2017. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: https://www.mr.gov.pl/media/33653/Inf_HZ_na_koniec_grudnia2016.pdf

MUSÍLEK, Petr, 2011. *Trhy cenných papírů 2.*, aktualiz. a rozš. vyd., Praha: Ekopress. ISBN 978-80-86929-70-5.

POLÁCH, Jiří, 2008. *Peněžní a kapitálové trhy*. Vyd. 2., nezměn., Zlín: Univerzita Tomáše Bati. ISBN 978-80-7318-758-3.

REJNUŠ, Oldřich, 2016. *Finanční trhy: učebnice s programem na generování cvičných testů*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-5871-8.

Senát Parlamentu České republiky [online]. 2012. [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/original?docid=66322&varid=55842&fileid=55182>

STROUHAL, Jiří, 2012. In: *Daňáři online: Portál daňových poradců a profesionálů* [online]. [cit. 2017-01-25]. Dostupné z: <http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d40798v51121-derivaty-v-ucetnictvi-podnikatelu/>

STROUHAL, Jiří, 2005. *Deriváty v účetnictví podnikatelů: [forwardy, futures, swapy, opce, oceňování a účtování, praktické příklady]*. Brno: CP Books. ISBN 80-251-0754-X.

Štatistický úrad Slovenskej republiky [online]. 2017a. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: <https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/home/>

Štatistický úrad Slovenskej republiky [online]. 2017b. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/products/informationmessages/inf_sprava_detail/

VESELÁ, Jitka, 2011. *Investování na kapitálových trzích*. 2., aktualiz. vyd., Praha: Wolters Kluwer Česká republika. ISBN 978-80-7357-647-9.

WITZANY, Jiří, 2013. *Financial derivatives: valuation, hedging and risk management*. Ed. 1st., Prague: Oeconomica. ISBN 978-80-245-1980-7.

INTERNETOVÉ A LEGISLATIVNÍ ZDROJE

ČESKO, 1991. Zákon č. 563/1991 ze dne 12. prosince 1991 o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. Částka 107, s. 2802 - 2810 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/ucto/cast1.aspx>

ČESKO, 1992. Zákon č. 586/1992 ze dne 20. listopadu 1992 o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. Částka 117, s. 3473 - 3491 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=586/1992&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

ČESKO, 2002a. Vyhláška č. 500/2002 ze dne 6. listopadu 2002, kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. Částka 174, s. 9690 - 9721 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=174&typeLaw=zakon&what=Cislo_castky

ČESKO, 2002b. Vyhláška č. 501/2002 ze dne 6. listopadu 2002, kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou bankami a jinými finančními institucemi. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. Částka 174, s. 9722 - 9754 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=174&typeLaw=zakon&what=Cislo_castky

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR, 2003. České účetní standardy pro účetní jednotky, které účtují podle vyhlášky č. 500/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů. In: *Ministerstvo financí ČR* [online]. Aktualizované znění vydáno dne 7. 3. 2016 [cit. 2017-02-07]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Ucetnictvi_2016_Ceske-ucetni-standardy-pro-500-2002.pdf

MINISTERSTVO FINANCÍ ČR, 2004. České účetní standardy pro účetní jednotky, které účtují podle vyhlášky č. 501/2002 Sb. In: *Finanční zpravodaj* [online]. 2004, XXXVIII(12/2), 274-305 [cit. 2017-02-07]. Dostupné z: http://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Financni-zpravodaj_2004-c-12-c-0002.pdf

Ministerstvo financi Slovenskej republiky. 2002a. Dostupné z: <http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=4513>

Ministerstvo financií Slovenskej republiky. 2002b. Dostupné z: <http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=7482>

Ministerstwo finansów [online]. 2011-2017. [cit. 2017-03-27]. Dostupné z: http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/ciala-kolegialne/komitet-standardow-rachunkowosci/krajowe-standardy-rachunkowosci-i-stanowiska-komitetu/-/asset_publisher/

POLSKO, 1991a. Ustawa z dnia 26. lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osob fizycznych, ve znění pozdějších předpisů. In: *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej* [online]. Částka 2032, [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <http://aktyprawne.poznajpodatki.pl/podatek-dochodowy/ustawa-o-podatku-dochodowym-od-osob-fizycznych-2013-dz-u-2012-poz-361-tekst-jednolity/>

POLSKO, 1991b. Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, ve znění pozdějších předpisů. In: *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej* [online]. Částka 1047, [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <http://aktyprawne.poznajpodatki.pl/inne-ustawy/ustawa-o-rachunkowosci-2013/>

POLSKO, 1992. Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osob prawnych, ve znění pozdějších předpisů. In: *Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej* [online]. Částka 86, [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WDU19920210086&type=3>

SLOVENSKO, 2002. Zákon č. 431/2002 zo dňa 18. júna 2002 o účtovníctve, ve znění pozdějších předpisů. In: *Zbierka zákonov SR* [online]. [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2002/431/20170101>

SLOVENSKO, 2003a. Zákon č. 595/2003 zo dňa 4. decembra 2003 o dani z príjmov, ve znění pozdějších předpisů. In: *Zbierka zákonov SR* [online]. Čiastka 243, [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2003-595>

SLOVENSKO, 2003b. Zákon č. 601/2003 zo dňa 28. oktobra 2003 o životnom minime a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ve znění pozdějších předpisů. In: *Zbierka zákonov SR* [online]. Čiastka 245, [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2003-601#c11>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

atd.	a tak dále
BCPB	Burza cenných papírov Bratislava
BCPP	Burza cenných papírů Praha
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
FESE	Federace evropských burz
FTT	Financial transaction tax - daň z finančních transakcí
GPWW	Gielda Papierów Wartościowych w Warszawie
HDP	Hrubý domácí produkt – High domestic product
IAS	International Accounting Standards – mezinárodní účetní standardy
IOSCO	International Organization of Securities Commissions – mezinárodní organizace sdružující komise pro cenné papíry
Kč	Korun českých
LIBOR	London InterBank Offered Rate - londýnská mezibankovní nabídková sazba
NATO	North Atlantic Treaty Organization
OSS	Organizační složky státu
OTC	Over-the-counter
PLN	Polský zloty – měna v Polsku
PO	Příspěvkové organizace
Sb.	sbírky
SF	Státní fond
tzv.	tak zvaně
USD	Americký dolar
ÚSC	Územní samosprávní celky

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Typy trhů v ekonomickém systému	16
Obrázek 2 Členění finančního trhu	16
Obrázek 3 Přímé financování	19
Obrázek 4 Nepřímé financování	20
Obrázek 5 Graf – vývoj zahraničního obchodu v České republice (vývoz, dovoz) ...	44
Obrázek 6 Graf – vývoj salda obchodní bilance v České republice	44
Obrázek 7 Graf – vývoj zahraničního obchodu na Slovensku (vývoz, dovoz)	45
Obrázek 8 Graf – vývoj zahraničního obchodu v Polsku (vývoz, dovoz)	47

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Rozdělení derivátů finančního trhu	30
Tabulka 2 Metodika účtování forwardu.....	33
Tabulka 3 Metodika účtování opcí	38
Tabulka 4 Postup účtování měnového kontraktu – varianta 1	57
Tabulka 5 Postup účtování měnového kontraktu – varianta 2.....	58